

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
STARPTAUTISKO UN EIROPAS TIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

NAIDA RUNA HAŠTAGU IZPAUSMĒ

BAKALAURA DARBS

Autore: **Marjama Bagdasarjana**

Studenta apliecības Nr.: mb19078

Darba vadītājs: asoc. prof., Dr. iur. **Artūrs Kučs**

RĪGA 2022

SATURS

APZĪMĒJUMU SARAKSTS	5
IEVADS	6
1. TIESĪBAS UZ VĀRDA BRĪVĪBU INTERNETA VIDĒ.....	8
1.1. Tiesību uz vārda brīvību tvērums.....	8
1.2. Naida runa kā daļa no vārda brīvības	11
1.3. Interneta loma tiesību uz vārda brīvību izmantošanā.....	18
2. HAŠTAGI KĀ VĀRDA BRĪVĪBAS IZPAUSME	23
2.1. <i>Haštagu</i> jēdziens un izpratne.....	23
2.2. <i>Haštagi</i> kā vārda brīvības forma.....	26
3. HAŠTAGI KĀ NAIDA RUNAS ĪSTENOŠANAS VEIDS.....	30
KOPSAVILKUMS.....	35
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	37

ANOTĀCIJA

Sociālie tīkli mūsdienās ir kļuvuši par platformu vārda brīvības īstenošanai. *Haštagi* ar savām unikālajām funkcijām atvieglo iespēju sasniegt lielāku auditoriju tiešsaistē. Diemžēl tieši šī funkcija atvieglo arī naida runas izplatīšanos lietotāju starpā. Situācijās, kad pats *haštags* var tikt uzskatīts par naida runu, pastāv lielāka iespēja, ka tas tiks atklāts un izdzēsts. Tomēr problēma rodas tad, kad pats *haštags* šķiet nekaitīgs.

Bakalaura darbā "Naida runa *haštagu* izpausmē" ir sniegts ieskats par *haštagu* fenomenu. Autore analizē iespēju uzskatīt *haštagus* par vārda brīvības un naida runas formu. Visbeidzot, autore piedāvā piemērot konteksta kritēriju un citus Rabātas rīcības plāna kritērijus, vērtējot publikācijas tiešsaistē, kas satur *haštagus*, lai noteiktu, vai tās ir uzskatāmas par naida runu.

Atslēgas vārdi: vārda brīvība, naida runa, sociālie tīkli, *haštags*.

ANNOTATION

Social networks have now become a platform for exercising freedom of expression. Hashtags with their unique features facilitate the ability of reaching a bigger audience online. Unfortunately, this exact feature alleviates the dissemination of hate speech amongst users. In situations, when the hashtag itself may be considered hate speech, there is a higher possibility for it to be detected and removed. However, the issue arises when the hashtag itself seems harmless.

Bachelor's thesis "Hate speech in the form of hashtags" provides an insight into the phenomena of hashtags. The author analyses the possibility of considering hashtags as a form of freedom of expression and hate speech. Finally, the author proposes the application of context and other Rabat plan criteria, when assessing publications online containing hashtags, to determine if they constitute hate speech.

Key words: freedom of expression, hate speech, social networks, hashtags

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
ECK	Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
ES	Eiropas Savienība
EST	Eiropas Savienības Tiesa
Īpašais ziņotājs	ANO īpašais ziņotājs vārda brīvības jautājumos
Pakts	Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām
OECD	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>)

IEVADS

Internets ir pavēris jaunas iespējas īstenot tiesības uz vārda brīvību. Tas skaidrojams ar interneta unikālajām īpašībām, tostarp "tā ātrumu, globālo pārklājumu un relatīvo anonimitāti".¹ Savukārt sociālie tīkli ikdienā tiek izmantoti, lai īstenotu vārda brīvību pat vairāk, nekā reālajā dzīvē. Ja kādreiz internets pats par sevi bija kaut kas jauns, nesaprotams, tad tagad tas jau ir pētīts vairāk un ir kļuvis par daļu ikdienas. Sociālie tīkli izveido ne tikai vietu vārda brīvības īstenošanai, bet arī rada jaunas funkcijas, simbolus, lai vārda brīvību varētu īstenot pēc iespējas efektīvāk. Sarunas sociālajos tīklos, jo īpaši *Twitter*, bieži tiek apzīmētas ar simbolu, ko sauc par *haštagu* (#). *Haštag* ir svešvārds, kurš nonācis latviešu valodā kopā ar sociālā tīkla *Twitter* augošo popularitāti. Latviešu valodā *haštagu* apzīmēšanai tikuši piedāvāti tādi vārdi kā "tēmturis" vai "mirkļbirka", kas nozīmē vārdu vai frāzi bez atstarpēm, kas sākas ar "restītes" zīmi un norāda ziņojuma tematiku vai pieņemto apzīmējumu.² Tomēr autore darbā izmantos svešvārdu *haštags*, kas joprojām ir populārāks interneta lietotāju vidē, lai neapmulsinātu lasītāju, kas nav pazīstams ar iepriekš pieminētajiem jaunvārdiem.

Bakalaura darba tēma ir aktuāla, jo *haštagi* ir interneta parādība, kas jo bieži tiek izmantota, lai īstenotu tiesības uz vārda brīvību tiešsaistē. *Haštagi* nav daudz pētīti, it īpaši Latvijā. *Haštagu* unikālā iezīme, kas ļauj lietotājiem, uzspiežot uz *haštagu* redzēt pilnīgi visas publikācijas, kurās *haštags* tiek izmantots, nozīmē, ka tie var sasniegt ievērojamu auditoriju. Taču šī iezīme nav pilnībā pozitīva, jo situācija, kad pats *haštags* vai publikācija ar *haštagu* satur naida runu, nozīmē to, ka to var redzēt lielāks personu skaits, kas ir bīstami, jo naida runa tiešsaistē ir cieši saistīta ar naida noziegumiem reālajā dzīvē.

Bakalaura **darba mērķis** ir noskaidrot, vai, pirmkārt, tiesības uz vārda brīvību var īstenot *haštagu* formā, otrkārt, vai *haštagi* var būt naida runas izpausmes veids.

Bakalaura darba mērķa īstenošanai autore izvirzījusi vairākus bakalaura darba uzdevumus. Pirmkārt, lai varētu pievērsties bakalaura darba galvenajiem jautājumiem, ir svarīgi izpētīt tiesību uz vārda tvērumu, tad izskatīt naida runu kā daļu no vārda brīvības, kā arī interneta lomu tiesību uz vārda brīvību izmantošanā. Otrkārt, noskaidrot, kas ir *haštagi* pēc būtības un piedāvāt tos atzīt kā vienu no tiesību uz vārdu brīvības formām. Treškārt, izskatīt *haštagus* kā naida runas īstenošanas veidu, sākumā izpētīt, kā naida runa izpaužas caur *haštagu*

¹ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue (2011) A/HRC/17/27, 31.p. Pieejams: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf [aplūkots 18.04.2022.].

² Tezaurs. Haštags. Pieejams: <https://tezaurs.lv/ha/%C5%A1tags> [aplūkots 18.04.2022.].

lietojumu, analizējot konkrētus piemērus no *Twitter*, tad, identificējot problemātiku, piedāvāt risinājumus, kā noteiktu naida runu *haštagu* izpausmē, izmantojot Rabātas plānu.

Lai sasniegtu bakalaura darbā izvirzīto mērķi un uzdevumus, ir lietotas šādas pētnieciskās metodes: 1) analītiskā metode; 2) salīdzinošā metode; 3) induktīvā metode; 4) deduktīvā metode.

Primāri tiek lietota analītiskā metode, analizējot starptautiskos cilvēktiesību dokumentus, Eiropas Padomes dokumentus, kā arī ECT, Starp-Amerikas Cilvēktiesību tiesas, ANO Cilvēktiesību komitejas, kā arī nacionālo tiesu prakses materiālus un tiesību speciālistu uzskatus un atziņas.

Salīdzinošā metode tiek izmantota, salīdzinot un izvērtējot tiesu praksi lietās par tiesībām uz vārda brīvību un naida runu. Tāpat autore salīdzina doktrīnā izteiktās atziņas.

Induktīvā metode tiek izmantota, darbā analizējot atsevišķus tiesu spriedumus un tādējādi izdarot vispārīgus secinājumus. Savukārt ar deduktīvās metodes palīdzību vispārīgas atziņas un secinājumi tika attiecināti uz konkrētiem jautājumiem, kas analizēti darba ietvaros.

Darbs sastāv no ievada, trim nodaļām un kopsavilkuma. Pirmajā nodaļā ir trīs apakšnodaļas, kurās ir apskatīts tiesību uz vārda brīvību tvērums starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos, starptautisko tiesu judikatūrā un Latvijas Republikas Satversmes tiesas judikatūrā, naida runa kā daļa no vārda brīvības, kā arī interneta loma tiesību uz vārda brīvību izmantošanā.

Otrajā nodaļā ir divas apakšnodaļas, kurās ir apskatīti *haštagi* kā vārda brīvības izpausme, *haštagu* jēdziens un to izpratne, analizējot *Twitter* noteikumus un *haštagi* kā vārda brīvības forma.

Trešajā nodaļā ir divas apakšnodaļas, kurās ir apskatīti *haštagi* kā naida runas īstenošanas veids. Tātad ir apskatīti piemēri, kad naida runa ir īstenota ar *haštagu* palīdzību, tad, kādas problēmas varētu rasties, ja pats *haštags* vai *haštags* publikācijā varētu veidot naida runas daļu, kā arī darba noslēgumā piedāvāt risinājumus darbā apskatītajai problemātikai.

Darbā aplūkota gan valstu nacionālo tiesu prakse, gan doktrīnas avoti.

1. TIESĪBAS UZ VĀRDA BRĪVĪBU INTERNETA VIDĒ

1.1. Tiesību uz vārda brīvību tvērums

Tiesības uz vārda brīvību ir universālas cilvēktiesības, kuras ir aizsargātas ne tikai nacionālā līmenī, piemēram, Latvijas Republikas Satversmes³ 100. pantā, bet arī tādos starptautiskos tiesību aktos kā ANO Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas⁴ 19. pantā, Pakta⁵ 19. pantā, ES Pamattiesību hartas⁶ 11. pantā, ECK⁷ 10. pantā, Āfrikas Cilvēku un tautu tiesību hartas⁸ 9. pantā un Amerikas Cilvēktiesību konvencijas⁹ 13. pantā.

Paktā vārda brīvība ir regulēta visdetalizētāk.¹⁰ ANO Cilvēktiesību komiteja Vispārīgajā komentārā Nr. 34, kas saistīts ar Pakta 19. pantā ietvertajām tiesībām uz vārda brīvību, uzsvērts, ka visu veidu idejas un viedokļi, kurus var nodot citiem vai paust un saņemt, ietilpst vārda brīvības tvērumā.¹¹ Turklāt tiesības uz vārda brīvību ietver politisko diskursu, žurnālistiku, cilvēktiesību diskusijas, kultūras un mākslas izpausmes, reliģisko diskursu, komerciālās reklāmas, mācīšanu, debates, komentārus par savām un sabiedriskajām lietām.¹² ECT ir vairākkārt uzsvērusi, ka “vārda brīvība ir attiecināma ne tikai uz informāciju vai idejām, kas tiek uztvertas labvēlīgi vai neitrāli, bet arī uz tām, kas apvaino, šokē vai uztrauc valsti vai kādu sabiedrības daļu.”¹³ Formai, kādā informācija tiek iegūta vai izplatīta, nav nozīmes – to var darīt neatkarīgi no valstu robežām mutvārdos, rakstveidā, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas, kā arī citādā veidā pēc savas izvēles”.¹⁴ Tāpat vārda brīvība ietver visus audiovizuālos, kā arī elektroniskos un interneta izteiksmes veidus.¹⁵ Tiesību uz vārda brīvību izpausmes forma nav ierobežota, un tas ir skaidrojams ar to, ka tā dod iespēju paplašināt tās tvērumu kopā ar digitalizāciju un pastāvīgi mainīgajiem apstākļiem.

³ Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [10.04.2022. red.].

⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju. [01.05.2022. red.].

⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts 16.12.1966. [10.04.2022. red.].

⁶ Eiropas Savienības Pamattiesību harta, 2012/C 326/02. Pieņemta 26.10.2012. [09.04.2022. red.].

⁷ Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [11.04.2022. red.].

⁸ Āfrikas Cilvēku un tautu tiesību harta. Pieņemta 27.06.1981. [11.04.2022. red.].

⁹ Amerikas Cilvēktiesību konvencija. Parakstīta Sanhosē (Kostarika) 22.11.1969 [03.05.2022. red.].

¹⁰ Ziemeļe I. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Inetas Ziemeles red. Rīga: SIA “Izglītības soļi”, 2000, 79. lpp.

¹¹ United Nations: International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee, General Comment No.34. Article 19: Freedom of opinion and expression, 12 September 2011, 11.p. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 20.04.2022.].

¹² Ibid.

¹³ ECT 26.11.1991. spriedums lietā Observer un Guardian pret Apvienoto Karalisti (iesniegums nr. 13585/88), 59.p.

¹⁴ Sk. Pakta 19.p. otro daļu.

¹⁵ United Nations: International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee, General Comment No.34. Article 19: Freedom of opinion and expression, 12 September 2011, 12.p. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 20.04.2022.].

Plaši pazīstamajā *Handyside* lietā ECT pirmo reizi atzina, ka “vārda brīvība veido vienu no svarīgākajiem demokrātiskas sabiedrības pamatiem, vienu no pamatnosacījumiem tās progresam un katra cilvēka attīstībai”.¹⁶ Ņemot vērā, ka tiesības uz vārda brīvību nav absolūtas, tās var ierobežot. Pārbaudot, vai ierobežojums ir pieļaujams, ECT analizē, vai ierobežojums ir noteikts ar likumu, vai tas ir vērst uz kāda ECK 10. panta 2. punktā ietvertā leģitīmā mērķa sasniegšanu, un, visbeidzot, vai iejaukšanās bija nepieciešama demokrātiskā sabiedrībā. Tomēr ECT savā judikatūrā ir norādījusi, ka ierobežojumiem jābūt izņēmuma rakstura un to nepieciešamība ir pārliecinoši jāpamato.¹⁷

Amerikas Cilvēktiesību konvencijas 13. pantā ietvertais vārda brīvības jēdziens vismaz pirmšķietami ir līdzīgs ECK un Paktā noteiktajiem vārda brīvības standartiem. Ikviens tiesības uz uzskatu un vārda brīvību, kas tostarp nozīmē brīvību meklēt, saņemt un izplatīt visu veidu informāciju un idejas mutvārdos, rakstveidā, drukātā veidā, caur mākslu vai citā veidā pēc izvēles un neatkarīgi no tā, kurš izplata šādu informāciju, ir ietvertas Amerikas Cilvēktiesību Konvencijas 13. panta pirmajā daļā.

Tomēr, kā noteikts Starp-Amerikas Cilvēktiesību tiesas lietā OC- 5/85, Amerikas Cilvēktiesību konvencijas formulējums ļoti būtiski atšķiras no ECK 10. panta, kas ir formulēts ļoti vispārīgi. Savukārt Pakts ir ierobežojošāks nekā Amerikas Cilvēktiesību Konvencija, kaut vai tikai tāpēc, ka tajā nav skaidri aizliegta iepriekšēja cenzūra (angļu val. – *prior censorship*), kā tas ir noteikts Amerikas Cilvēktiesību Konvencijas 13. panta otrajā daļā.¹⁸ Amerikas Cilvēktiesību konvencijas teksts nepārprotami aizliedz iepriekšēju cenzūru, kas attiecas ne tikai uz valsts, bet arī privātpersonu piemērotajiem vārda brīvības ierobežojumiem, ja tiem ir līdzvērtīgas sekas.¹⁹ Starp-Amerikas Cilvēktiesību tiesa uzsvēra, ka "nedz ECK, nedz Paktā nav atrodama Amerikas Cilvēktiesību konvencijas 13. panta 3. punktam pielīdzināma klauzula"²⁰, jo Amerikas Cilvēktiesību konvencijas garantijas tika izstrādātas tā, lai tās būtu labvēlīgākas un līdz minimumam samazinātu ierobežojumus, kas kavē ideju brīvu apriti."²¹

Savukārt, skaidrojot vārda brīvības saturu nacionālajā līmenī, Latvijas Republikas Senāts ir norādījis, ka tiesības uz vārda brīvību ietver tiesības brīvi iegūt, paturēt un izplatīt

¹⁶ ECT 04.11.1976. spriedums lietā *Handyside* pret Apvienoto Karalisti (iesniegums nr.5493/72), 48.p.

¹⁷ ECT 20.10.2015. spriedums lietā *Pentikäinen* pret Somiju (iesnieguma nr. 11882/10), 87.p.; ECT 29.03.2016. spriedums lietā *Bédat* pret Šveici (iesnieguma nr. 56925/08), 48.p.

¹⁸ Starp-Amerikas Cilvēktiesību tiesas 12.11.1985. skaidrojošais viedoklis lietā OC-5/85, 45.p.

¹⁹ Center for Studies on Freedom of Expression and Access to Information. Content Moderation and private censorship: standards drawn from the jurisprudence of the Inter-American Human Rights system. 2017. Pieejams: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/ContentRegulation/CELE.pdf> [aplūkots 15.05.2022.].

²⁰ Starp-Amerikas Cilvēktiesību tiesas 12.11.1985. skaidrojošais viedoklis lietā OC-5/85, 47.p.

²¹ *Ibid.*, 50.p.

informāciju, tāpat arī paust savus uzskatus.²² Turklāt Satversmes tiesa ir norādījusi, ka vārda brīvība aptver ļoti plašu jomu un ietver divus aspektus – pozitīvo un negatīvo aspektu, kur negatīvais aspekts attiecas uz katras personas tiesībām uz saviem uzskatiem, tiesībām turēties pie tiem un brīvi tos paust, bet pozitīvais aspekts nozīmē ikviena tiesības brīvi iegūt un izplatīt informāciju, paust savus uzskatus publiski jebkādā veidā – mutvārdos, rakstveidā, vizuāli, ar māksliniecisku izteiksmes, masu informācijas līdzekļu palīdzību un citos tiesiskos veidos.²³

Ņemot vērā, ka lielākie sociālie tīkli kā *Twitter*, *Facebook*, *Instagram* ir dibināti ASV, šajā darbā, autoresprāt, svarīgi ir pievērsties arī ASV tiesiskajai sistēmai un regulējumam, kas pastāv tajā. ASV, salīdzinot, piemēram, ar Eiropas Padomes tiesisko telpu, ievērojami atšķiras izpratne par tiesību uz vārda brīvību tvērumu un pieļaujamiem ierobežojumiem. Salīdzinot ASV Konstitūcijas Pirmo labojumu ar ECK 10. pantu, jānorāda, ka ASV vārda brīvības tekstuālā interpretācija aptver gan vārda brīvību (ECK 10. pants), gan reliģijas brīvību (ECK 9. pants), gan pulcēšanās brīvību (ECK 11. pants).²⁴ Vērtējot, vai ir pārķāptas ASV konstitūcijas Pirmajā labojumā ietvertās tiesības uz vārda brīvību, vērā tiek ņemts gan runas veids, gan ierobežojuma veids.²⁵ Izteiksmes ir sadalītas divās kategorijās: neaizsargāta runa, tostarp kūdīšana, neslavas celšana, krāpšana u.c., un aizsargāta runa.²⁶ Aizsargātām runas kategorijām Pirmā grozījuma analīze koncentrējas uz ierobežojuma veidu.²⁷ Šeit ir svarīgi nošķirt "uz saturu balstītus" ierobežojumus, kas regulē runu, pamatojoties uz tās saturu, un "satura ziņā neitrālus" ierobežojumus.²⁸ Lai atzītu saturā balstītus ierobežojumus par spēkā neesošiem, tiem piemēro stingro pārbaudi (angļu val. – *strict scrutiny*).²⁹ Uz satura ziņā neitrāliem ierobežojumiem attiecas līdzsvaršanas tests, kas pazīstams kā "starpposma pārbaude" (angļu val. - *intermediate scrutiny*), lai noteiktu, vai ierobežojums ir pieļaujams.³⁰ Saturā neitrāla runa tiek pārskatīta ar starpposma pārbaudi, nevis ar stingro pārbaudi, jo šo runu ierobežo tikai veids, kādā informācija

²² Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 13.03.2020. spriedums lietā Nr. SKA-90/2020, 8.p. Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/cilvektiesibas/varda-briviba> [aplūkots 17.04.2022.].

²³ Satversmes tiesas 21.12.2017. spriedums lietā Nr.2017-03-01, 13.p. Latvijas Vēstnesis, 2017, Nr.256.

²⁴ Belavusau U. *Freedom of speech : importing European and US constitutional models in transitional democracies*. London: Routledge, 2013, Routledge Research in Constitutional Law, 11.lpp.

²⁵ Transatlantic High Level Working Group on Content Moderation Online and Freedom of Expression. *Freedom of Expression: A Comparative Summary of United States and European Law*. 2019. 7.lpp. Pieejams: https://www.ivir.nl/publicaties/download/TWG_Freedom_of_Expression.pdf [aplūkots 17.04.2022.].

²⁶ *Ibid.*

²⁷ *Ibid.*

²⁸ ASV Augstākās tiesas 26.05.1992. lieta *Burson pret Freeman*, 197.p. Pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/504/191/> [aplūkots 10.05.2022.].

²⁹ ASV Augstākās tiesas 27.06.1994. lieta *Turner Broadcasting pret Federal Communications Commission*, 642.p. Pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/512/622/> [aplūkots 10.05.2022.].

³⁰ David L. Hudson Jr. *Other Articles in Legal Terms and Concepts Related to Speech, Press, Assembly, or Petition* (The First Amendment Encyclopedia), Pieejams: <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/937/content-neutral> [aplūkots 17.04.2022.].

tiek nodota, nevis pati informācija.³¹ Lietā *Rutenburg pret Twitter* tika atkārtoti uzsvērts, ka zem Pirmā labojuma netiek sagaidīta valsts darbība, jo tiesībām uz vārda brīvību ir negatīva būtība.³² Pirmais Labojums attiecas tikai uz valdības ierobežojumiem, tādējādi nav iespējams prasīt valsts atbildību, tādās situācijās, kad ierobežojums tiek veikts no sociālā tīkla puses.

Tādējādi var secināt, ka tiesību uz vārda brīvību tvērums ir kopumā līdzīgs gan no starptautisko cilvēktiesību dokumentu skatu punkta, gan no nacionālo dokumentu skatu punkta, t.i. tas ietver vairākus veidus kā persona var paust savas domas vai iegūt informāciju, tostarp vārda brīvība var ieņemt visdažādākās formas. Paktā ir ietverta salīdzinoši plašāka tiesību uz vārda brīvību definīcija nekā ECK, taču ECT judikatūra palīdz attīstīt jau minēto ECK definīciju. Savukārt Amerikas Cilvēktiesību Konvencija aizliedz iepriekšēju cenzūru, kas nav minēts nedz ECK, nedz Paktā. Turklāt ASV konstitūcijas Pirmais labojums ir daudz plašāks gan par ECK, gan Paktu.

1.2. Naida runa kā daļa no vārda brīvības

Mūsdienās, katru izteikumu, kas ir saistīts ar kādu personu grupu vienojošu pazīmi - rasi, reliģiju, tautību u.c. mēdz dēvēt par naida runu, taču šim terminam joprojām nav vienotas, starptautiski atzītas definīcijas.

Eiropas Padomes Ministru komitejas 1997. gada 30. oktobra Rekomendācijā Nr. (97) 20 "Par naida runu", ir noteikts, ka "naida runa" ietver visas izteiksmes formas, kas izplata, mudina, veicina vai attaisno rasistisku naidu, ksenofobiju, antisemitismu vai citas naida formas, kuras balstītas uz neiecietību, arī neiecietību, kas nāk no agresīva nacionālisma, etnocentrisma, diskriminācijas un naida pret minoritātēm, migrantiem un ārvalstu izcelsmes cilvēkiem.³³

Saskaņā ar Pakta 20. panta otro daļu dalībvalstīm ir pienākums ar likumu aizliegt "jebkādu rīcību, kas aizstāv nacionālu, rasu vai reliģisku naidu un kūda uz diskrimināciju, naidīgumu vai vardarbību",³⁴ taču valstīm nav jākriminalizē šādi izteikumi.³⁵ Īpašais ziņotājs skaidro, ka 20. panta otrā daļa attiecas uz a) naida propagandēšanu, b) propagandēšanu, kas ir

³¹ Ibid.

³² ASV Kalifornijas ziemeļu apgabala apgabaltiesas 09.04.2021. lieta Maria Rutenburg pret Twitter, Inc. Pieejams: <https://casetext.com/case/rutenburg-v-twitter-inc-2> [aplūkots 17.04.2022.].

³³ Council of Europe, Committee of Ministers. Recommendation Nr. R 97 (20). Of the committee of Ministers to member states on "hate speech". 30.10.1997. Pieejams: <https://rm.coe.int/1680505d5b> [aplūkots 12.05.2022.].

³⁴ Sk. Pakta 20. panta otro daļu.

³⁵ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 9 October 2019, A/74/486, 8.p. Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/308/13/PDF/N1930813.pdf?OpenElement> [aplūkots 03.05.2022.].

kūdīšana, un c) kūdīšanu, kas var izraisīt diskrimināciju, naidīgumu vai vardarbību.³⁶ Naida kurināšana uz nacionāla, rasu vai reliģiska pamata pati par sevi nav noziedzīgs nodarījums, taču naida kurināšana kļūst par noziedzīgu nodarījumu, ja tā ir arī kūdīšana uz diskrimināciju, naidīgumu vai vardarbību vai ja runātājs cenšas izraisīt auditorijas reakciju.³⁷

Lai gan Pakts sākumā izslēdz naida runu no 19. panta tvēruma, taču Pakta 19. pants un 20. pants nevar funkcionēt atsevišķi, jo tie papildina viens otru.³⁸ ANO Cilvēktiesību komiteja lietā *Ross pret Kanādu* secināja, ka uz visām 20. pantā minētajām darbībām attiecas ierobežojumi saskaņā ar 19. panta trešo daļu, tādējādi ierobežojumam, kas ir pamatots ar 20. pantu, ir jāatbilst arī 19. panta trešajai daļai.³⁹

ANO Augstais komisārs cilvēktiesību jautājumos organizēja virkni konsultatīvu sanāksmju, kuru rezultātā 2012. gadā tika izstrādāts Rabātas rīcības plāns par "nacionālā, rasu vai reliģiskā naida, kas ir kūdīšana uz diskrimināciju, naidīgumu vai vardarbību, aizliegšanu".⁴⁰ Rabātas rīcības plānā atzīts, ka, neraugoties uz to, ka valstis, kas ir parakstījušas Paktu, ir uzņēmušās saistības, daudzos nacionālajos tiesiskajos regulējumos nav ietverts tiesisks aizliegums attiecībā uz šādu propagandu vai ka dažos tiesību aktos, kuros tas ir ietverts, tiek izmantota arī terminoloģija, kas ir pretrunā Pakta 20. pantam.⁴¹ Rabātas rīcības plāns rosina, izvērtējot, vai izteicieni kurina vai attaisno vardarbību, naidu vai neiecietību, ņemt vērā šādus faktoros: izteiciena konteksts un saturs, runātāja statuss un nodoms, izteiciena ietekme un kaitējuma rašanās iespējamība.⁴² Lai attaisnotu kriminālatbildības iestāšanos, nepieciešams pārbaudīt, vai izteiciens ir sasniedzis "pietiekošu pakāpi", izejot cauri visiem sešiem Rabātas rīcības plāna kritērijiem:

1. Kontekstam ir liela nozīme, novērtējot, vai konkrēti izteikumi var izraisīt diskrimināciju, naidīgumu vai vardarbību pret mērķa grupu, un tas var tieši ietekmēt nolūka un/vai cēloņsakarības izvērtējumu. Tāpat ir svarīgi ņemt

³⁶ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 7 September 2012, A/67/357, 43.p. Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/501/25/PDF/N1250125.pdf?OpenElement> [aplūkots 04.05.2022.].

³⁷ Ibid.

³⁸ United Nations: International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee, General Comment No.34. Article 19: Freedom of opinion and expression, 12 September 2011, 50.p. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 21.04.2022.].

³⁹ ANO Cilvēktiesību komitejas 26.10.2000. lieta Malcolm Ross pret Kanādu (ziņojuma nr. 736/1997).

⁴⁰ Human Rights Council, Twenty second sessions. United Nations General Assembly Annual report of the United Nations High Commissioner for human rights, 11 January 2013. Pieejams: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf [aplūkots 27.04.2022.].

⁴¹ Ibid.

⁴² Ibid., 29.p.; ECT 15.10.2015. spriedums lietā Perinçek pret Šveici [Lielā palāta] (iesniegums nr. 27510/08), 181.p., 251.p.-253.p., 205.p.-207.p.; ECT 11.05.2021. spriedums lietā Kilin pret Krieviju (iesniegums nr. 10271/12), p.71.

vērā sociālo un politisko kontekstu, kas dominēja izteikumu paušanas un izplatīšanas laikā;

2. Jāņem vērā runātāja statuss sabiedrībā un veids, kā izteikumi var ietekmēt to adresātus;
3. Jāvērtē izteiciena nolūks, kas ir obligāta Pakta 20. panta prasība, lai varētu iestāties kriminālatbildība. Neuzmanība un nolaidība ir ārpus panta tvēruma;
4. Izteiciena satura analīze var ietvert pakāpi, kādā runa bija provokatīva un tieša, kā arī runas formu, stilu, raksturu vai līdzsvaru starp izmantotajiem argumentiem;
5. Izteiciena ietekmes izvērtējumā ietilpst tādi elementi kā sasniedzamība, tā publiskais raksturs, tā apjoms un auditorijas lielums. Tāpat jāņem vērā, kādi izplatīšanas līdzekļi tiek izmantoti, piemēram, plašsaziņas līdzekļi, internets, televīzija;
6. Vardarbības u.c. negatīvu seku iestāšanās iespējamība, tostarp nenovēršamība. Jāidentificē zināma kaitējuma riska pakāpe, t.i., pamatotas iespējamības esamība, ka izteiciens varētu rosināt reālu rīcību pret izteiciena adresātu.

Tātad Paktā ir ietverts 20. pants, kurš jāskatās kopsakarā ar 19. panta trešo daļu. Turklāt, lai secinātu, vai izteikumu varētu atzīt par naida runu 20. panta izpratnē, ierobežojums jāvērtē, piemērojot Rabāta rīcības plāna kritērijus.

Tā kā ECK nav ietverts Pakta 20. pantam līdzīgs regulējums, ECT nav tieša uzdevuma vērtēt, vai izteikumi ir uzskatāmi par "kūdišanu"⁴³. Tomēr ECT ir vairākkārt atzinusi, ka daži izteicieni ir uzskatāmi par naida runu, bet nav precīzi definējusi "naida runas" jēdzienu.⁴⁴ ECT dažkārt pat ir pilnībā no ECK 10. panta darbības jomas izslēgusi sūdzības par ekstrēmākajām naida izteiksmes formām,⁴⁵ piemēram, holokaustu noliedzošām runām, atsaucoties uz ECK 17. pantu, kurā noteikts, ka ECK garantētās tiesības nevar interpretēt kā tādas, kas piešķir

⁴³ Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Barbora Bukovska, Agnes Callamard and Sejal Parmar. Towards an interpretation of article 20 of the ICCPR: Thresholds for the prohibition of incitement to hatred (Work in Progress).2011.5.lpp. Pieejams: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Expression/ICCPR/Vienna/CRP7Callamard.pdf> [aplūkots 24.04.2022.].

⁴⁴ ECT 08.07.1999. spriedums lietā Surek pret Turciju (No.1) (iesniegums nr. 26682/95), 62.p.

⁴⁵ ECT 16.11.2004. lēmums lietā Norwood pret Apvienoto Karalisti (iesniegums nr. 23131/03).

tiesības iesaistīties jebkādās darbībās, kuru mērķis ir iznīcināt kādu no tajā pasludinātajām tiesībām vai ierobežot tās vairāk, nekā noteikts ECK.⁴⁶

ECT ir izskatījusi vairākas lietas par naida runu internetā. Plaši zināmajā *Delfi pret Igauniju* lietā, kur tika apskatīta ziņu portālu atbildība par komentāriem, kas tika atstāti pie šajā portālā publicēta raksta, ECT norādīja, ka internets ir bezprecedenta platforma vārda brīvības īstenošanai,⁴⁷ taču vienlaikus tas ir bīstams, jo neslavas celšanu un cita veida nepārprotami prettiesisku runu, tostarp naida runu un vardarbību kurinošu runu, var izplatīt kā nekad agrāk, visā pasaulē, dažu sekunžu laikā, un dažkārt tā ir pastāvīgi pieejama tiešsaistē.⁴⁸ Turklāt ECT uzskatīja, ka lielākā daļa apstrīdēto komentāru šajā lietā bija naida runa vai kūdīšana uz vardarbību, un tāpēc uz tiem neattiecas ECK 10. panta aizsardzība, citstarp, atsaucoties uz citiem gadījumiem, kuri neietilpst ECK 10. panta tvērumā: izteikumi, kuros tiek noliegts holokausts,⁴⁹ slavināta pronacistiska politika⁵⁰, visu musulmaņu asociēšana ar smagu terorisma aktu⁵¹, ebreju dēvēšana par Krievijas ļaunuma avotu.⁵²

Savukārt *Index pret Ungāriju* lietā ECT piekrita, ka daži no sociālajā tīklā publicētajiem komentāriem bija aizskaroši un vulgāri, taču atkārtoti uzsvēra, ka vulgaritāte pati par sevi nav pretlikumīga un ka "stils ir daļa no komunikācijas kā izteiksmes formas un kā tāds ir aizsargājams kopā ar izteiksmes saturu⁵³". Turklāt ECT konstatēja, ka vulgāra un aizskaroša runa ir kopīga tiešsaistes komentāru iezīme.⁵⁴

Starp-Amerikas Cilvēktiesību sistēmas Īpašais ziņotājs visaptverošā pētījumā par naida runu ietvaros secināja, ka Amerikas Cilvēktiesību konvencijas sistēma atšķiras no ANO un Eiropas pieejas galvenajā jautājumā: Amerikas Cilvēktiesību konvencijas sistēma aptver tikai naida runu, kas faktiski izraisa vardarbību, un tikai šādu runu var ierobežot.⁵⁵

Mūsdienās naida runa bieži izplatās tiešsaistē, kas nozīmē, ka tās raksturu un ietekmi ir daudz vieglāk izpētīt nekā tad, kad tā bija izplatīta tikai tradicionālajos plašsaziņas līdzekļos.⁵⁶ Īrijas cilvēktiesību organizācija *Front Line Defenders* norādījusi, ka "pastāv labi pierādīta

⁴⁶ ECT 13.02.2003. spriedums lietā Refah Partisi un Citi pret Turciju (iesniegumi nr. 41340/38, 41342/98, 41343/98, 41344/98) 86.p.-89.p.

⁴⁷ ECT 10.10.2013. spriedums lietā Delfi AS pret Igauniju [Lielā palāta] (iesniegums nr.64569/09), 110.p.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ ECT 13.12.2005. lēmums lietā Witzsch pret Vāciju (nr. 2) (iesniegums nr. 7485/03).

⁵⁰ ECT 23.09.1998.septembra spriedums lietā Lehideux un Isorni pret Franciju (iesniegums nr. 24662/94), 47.p., 53.p.

⁵¹ ECT 16.11.2004. lēmums lietā Norwood pret Apvienoto Karalisti (iesniegums nr. 23131/03).

⁵² ECT 20.02.2007. lēmums lietā Pavel Ivanov pret Krieviju (iesniegums nr. 35222/04).

⁵³ ECT 02.02.2016. spriedums lietā Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete un Index.hu Zrt pret Ungāriju (iesnieguma Nr.22947/13), 76.p.

⁵⁴ Ibid., 77.p.

⁵⁵ Starp-Amerikas Cilvēktiesību tiesas 12.11.1985. skaidrojošais viedoklis lietā OC-5/85, 39.p.

⁵⁶ Wilson R.A., Land M.K. Hate Speech on Social Media: Content Moderation in Context. Connecticut Law Review, vol. 52, no. 3, February 2021, 1024. lpp. HeinOnline.

saikne starp apmelojošiem uzbrukumiem (angļu val. - *defamatory attacks*) tiešsaistē un valdību atbalstošos plašsaziņas līdzekļos un fizisku uzbrukumu eskalāciju pret personām un viņu ģimenēm".⁵⁷ Autore pilnībā piekrīt šim secinājumam, taču norāda, ka nav jāgaida, lai naida runa rezultētos fiziskos uzbrukumos reālajā dzīvē. Ar naida runu jācīnās uzreiz, lai nedotu iespēju tai apdraudēt personas arī reālajā dzīvē.

Pierādīt, ka naida runa sociālajos plašsaziņas līdzekļos tieši izraisa vai pat ir saistīta ar naida noziegumiem, vienmēr ir sarežģīti, taču arvien vairāk pierādījumu liecina, ka plaši izplatītie uzbrukumi imigrantiem un citām minoritātēm pēdējos gados ir saistīti ar ierosinājumiem tiešsaistē.⁵⁸ Ekonomikas asociētais profesors Grifins Edvards (*Griffin Edwards*) kopā ar krimināltiesību profesoru Stīvenu Rašinu (*Stephen Rushin*), ir atraduši pierādījumus tam, ko viņi dēvē par "Trampa efektu" – korelāciju starp prezidenta kandidātu Donalda Trampa ievēlēšanu un naida noziegumu skaita pieaugumu ASV 2016. gadā.⁵⁹ Viņi konstatēja, ka "apgabalos, kas prezidenta vēlēšanās ar vislielāko balsu pārsvaru nobalsoja par prezidentu Donaldu Trampu, bija vērojams arī vislielākais ziņoto naida noziegumu pieaugums – 2048 papildu naida noziegumus kopš viņa uzvaras vēlēšanās".⁶⁰

Nemot vērā, ka naida runa arvien biežāk tiek izplatīta tiešsaistē, interneta starpniekiem nācās izstrādāt naida runas definīcijas un vadlīnijas, lai to noregulētu.

Eiropas Komisija 2016. gada 31. maijā pieņēma Rīcības kodeksu⁶¹ (*Code of conduct*) par cīņu pret nelikumīgu naida runu tiešsaistē, ko parakstīja lielākie tiešsaistes tirgus dalībnieki: *Facebook*, *Google*, *Microsoft* un *Twitter*, savukārt *Instagram* pievienojās Rīcības kodeksam 2018. gadā, bet *Tik Tok* 2020. gadā. Rīcības kodeksā paredzēts, ka uzņēmumam, kas parakstījis kodeksu, ir jāpielāgo savas iekšējās procedūras, lai garantētu, ka "tie mazāk nekā 24 stundu laikā pārskata lielāko daļu paziņojumu par nelikumīgas naida runas noņemšanu un vajadzības gadījumā noņem vai atspējo piekļuvi šādam saturam."⁶² Turklāt saskaņā ar Rīcības kodeksu uzņēmumiem ir jānodrošina izņemšanas paziņojumu sistēma, kas ļauj tiem pārskatīt noņemšanas pieprasījumus, "atbilstoši to noteikumiem un kopienas vadlīnijām un, ja nepieciešams, valsts tiesību aktiem, ar kuriem transponē Eiropas Savienības Padomes

⁵⁷ Front Line Defenders. Global Analysis 2018. 6.lpp. Pieejams: https://www.frontlinedefenders.org/sites/default/files/global_analysis_2018.pdf [aplūkots 22.05.2022.].

⁵⁸ Wilson R.A., Land M.K. Hate Speech on Social Media: Content Moderation in Context. Connecticut Law Review, vol. 52, no. 3, February 2021, 1024.lpp, 1042.lpp. HeinOnline.

⁵⁹ Griffin Edwards, Stephen Rushin. The Effect of President Trump's Election on Hate Crimes. 14.01.2018. 3.lpp. Pieejams: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3102652> [aplūkots 22.05.2022.].

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ European Commission. The EU Code of conduct on countering illegal hate speech online. Pieņemts: 31.05.2016. [10.05.2022. red.].

⁶² Ibid, 2.lpp.

Pamatlēmumu 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm.⁶³

Piemēram, *Twitter* pakalpojumu sniegšanas noteikumi nedefinē naida runu, taču ir noteikts, ka lietotāji var būt pakļauti saturam, kas var būt aizskarošs, kaitīgs, neprecīzs vai citādi nepiemērots, vai dažos gadījumos – nepareizi marķētiem vai citādi maldinošiem ierakstiem. Par visu saturu ir atbildīga tikai tā persona, kas ir šī satura autors. *Twitter* ir atzinis, ka nevar uzraudzīt vai kontrolēt pakalpojumos publicēto saturu, un nevar uzņemties atbildību par šādu saturu.⁶⁴ Turklāt *Twitter* ir akcentējis, ka patur tiesības dzēst saturu, kas pārkāpj lietotāja līgumu, tostarp, piemēram, autortiesību vai preču zīmju pārkāpumus vai cita veida intelektuālā īpašuma nelikumīgu piesavināšanos, personifikāciju, nelikumīgu rīcību vai uzmākšanos.⁶⁵ Šie noteikumi ir jāskata kopsakarā arī ar *Twitter* iekšējiem noteikumiem (angļu val - *Twitter's Rules*), kuri nosaka tvītu saturu ierobežojumus, piemēram, nedrīkst veicināt vardarbību pret citiem cilvēkiem, draudēt tiem vai uzmācīgi izturēties pret tiem rases, etniskās piederības, nacionālās izcelsmes, kastas, seksuālās orientācijas, dzimuma, dzimumidentitātes, reliģiskās piederības, vecuma, invaliditātes vai nopietnas slimības dēļ.⁶⁶

Savukārt Naidīgas uzvedības politika nosaka, kas tieši var būt atzīts par aizliegtu *Twitter*. Tā visvairāk atbilst Pirmajam grozījumam un cenzē tvītus, kas "veicina vardarbību pret citiem vai tieši uzbrūk vai draud citiem cilvēkus rases, etniskās piederības, nacionālās izcelsmes, kastas, seksuālās piederības, dzimuma vai seksuālās orientācijas, reliģiskās piederības, vecuma, invaliditātes vai nopietnas slimības dēļ."⁶⁷ Izņemot naidīgus attēlus vai simbolus profila attēlā vai galvenē, kas pauž naidu pret kādu personu, grupu vai aizsargātu kategoriju, *Twitter* noteikumi atļauj naida runu, ja vien tā neveicina vardarbību vai uzbrukumu kādam, pamatojoties uz viņa piederību kādai konkrētai grupai.⁶⁸

Atšķirot saīru no apvainojuma, *Twitter* noteikumos galvenā uzmanība ir pievērsta ierakstā izmantotajiem vārdiem, bet ne ārējai informācijai vai notikumiem, uz kuriem šis ieraksts varētu attiekties, kā arī nozīmei, kāda šiem vārdiem varētu būt attiecīgajā reģionā, vai

⁶³ Eiropas Savienības Padome. Pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm. Pieņemts: 28.11.2008. [20.04.2022. red.].

⁶⁴ Twitter. Content on the Services. Pieejams: <https://twitter.com/en/tos#intlTerms> [aplūkots 08.05.2022.].

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Twitter. The Twitter Rules. Pieejams: <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/twitter-rules> [aplūkots 07.05.2022.].

⁶⁷ Twitter. Hateful conduct policy. Pieejams: <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/hateful-conduct-policy> [aplūkots 17.04.2022.].

⁶⁸ Ibid.

vietējam kontekstam, kurā attiecīgais ieraksts ir radies. Šādas ierobežotas konteksta definīcijas rezultātā kaitējuma novērtējums ir ļoti nepilnīgs.⁶⁹

Īpašais ziņotājs Deivids Keijs (*David Kaye*) norāda, ka naida runas konstatēšana vienmēr ietver konteksta un kaitējuma, ko saturs nodara, lietotājiem un sabiedrībai zvērtēšanu.⁷⁰ Turklāt Īpašais ziņotājs uzsver, ka, pārlicinoties par jebkādu vārda brīvības ierobežojumu samērīgumu, jāņem vērā runas konteksts.⁷¹ Ričards Ašbijs Vilsons (*Richard Ashby Wilson*) un Mollija Lenda (*Molly K. Land*) savukārt piedāvā, izvērtējot naida runu tiešsaistē, ņemt vērā runas kontekstu, saturu un runātāja mērķi, kas pēc būtības ir Rabātas plāna kritēriji.⁷²

Lai atpazītu prettiesisku, aizskarošu runu *Twitter* paļaujas uz satura atzīmēšanu ar karodziņu (*flagging*).⁷³ Atzīmēto saturu pēc tam izskata moderatori. Taču pastāv ierobežojumi attiecībā uz to, cik lielā mērā moderatori var ņemt vērā tvīta kontekstu. Moderatoru rīcībā parasti ir mazāk nekā minūte⁷⁴, lai izskatītu ziņu, un šāds laika periods neļauj plašāk apsvērt šādus aspektus. Moderatori vienlaicīgi pārskata tikai vienu atsevišķu publikāciju vai dažas īsas publikācijas, kas nozīmē, ka viņi var neredzēt visu publikāciju ekosistēmu vietnē. Šajā modelī moderatori var nenovērtēt to, ka publikācijas atkārtojas lielā skaitā, un tiem var būt kumulatīva ietekme.⁷⁵

Saskaroties ar izaicinājumiem, kuri rodas masu saziņas procesā internetā, uzņēmumi vai valstis izmanto automatizētas metodes, piemēram, filtrēšanu, lai regulētu kaitīgo ietekmi.⁷⁶ Taču automatizācijas metodes nav ideālas, jo tās var sasniegt vai nu pārāk daudz vai pārāk maz.⁷⁷ Pastāv 2 galējības: vai vārda brīvība tiek ierobežota par daudz, vai arī tieši otrādi – netiek aizliegts tas, ko vajadzētu aizliegt. Tā kā filtrēšanas sistēmas bloķē runu automātiski un bieži

⁶⁹ Wilson R.A., Land M.K. Hate Speech on Social Media: Content Moderation in Context. Connecticut Law Review, vol. 52, no. 3, February 2021, 1064.lpp. HeinOnline.

⁷⁰ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 9 October 2019, A/74/486, 58 (d) Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/308/13/PDF/N1930813.pdf?OpenElement> [aplūkots 03.05.2022.].

⁷¹ Ibid., 13.p.-14.p.

⁷² Wilson R.A., Land M.K. Hate Speech on Social Media: Content Moderation in Context. Connecticut Law Review, vol. 52, no. 3, February 2021, 1062.lpp. HeinOnline.

⁷³ NiamYaraghi. How Should Social Media Platforms Combat Misinformation and Hate Speech. Pieejams: <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2019/04/09/how-should-social-media-platforms-combat-misinformation-and-hate-speech> [aplūkots 03.05.2022.].

⁷⁴ David Gilbert. Facebook Is Forcing Its Moderators to Log Every Second of Their Days - Even When They're in the Bathroom. Pieejams: <https://www.vice.com/en/article/z3beea/facebook-moderators-lawsuit-ptsd-trauma-tracking-bathroom-breaks> [aplūkots 22.05.2022.].

⁷⁵ Wilson R.A., Land M.K. Hate Speech on Social Media: Content Moderation in Context. Connecticut Law Review, vol. 52, no. 3, February 2021, 1066.lpp. HeinOnline.

⁷⁶ Randall M. H. Freedom of Expression in the Internet. Swiss Review of International and European Law 26, no. 2, 2016, 243.-244.lpp. Heinonline.

⁷⁷ Ibid.

vien bez runātāja procesuālās aizsardzības vai attiecīgās runas individualizētas analīzes, tās rada grūtības, ņemot vērā vārda brīvības tiesisko regulējumu.⁷⁸

Tāpat situācijā ar *haštagiem* ir divas iespējas. Pirmkārt, ja *haštags* pats par sevi satur naida runu, tad, ņemot vērā *haštagu* specifiku, to varēs redzēt lielāks cilvēku skaits, jo uzspiežot uz *haštaga* varēs redzēt visus tvītus, kuri tika publicēti ar šo *haštagu*. Tāpat vienīgais risinājums šajā gadījumā būtu nobloķēt pašu *haštagu*. Autoresprāt, bīstamāka situācija ir, kad *haštagu* jāskatās visa tvīta kontekstā, lai identificētu naida runu. Tas ne tikai ļauj naida runai izplatīties ilgāku laiku līdz nobloķēšanai, bet arī pastāv iespēja, ka tvītu neatradīs un neizņems, jo, kā minēts iepriekš, moderatoriem ir tikai viena minūte, lai izskatītu vienu tvītu.

Kaut gan joprojām nav starptautiskā konsensa par naida runas definīciju, Pakta 20. pantu varētu atzīt par tuvāku definīcijai, turklāt Rabātas rīcības plāns palīdz secināt, vai izteicienu varētu atzīt par naida runu.

1.3. Interneta loma tiesību uz vārda brīvību izmantošanā

Tiesības uz vārda brīvību ir pamattiesības gan pašas par sevi, gan arī citu tiesību, tostarp ekonomisko, sociālo un kultūras tiesību, kā arī pilsonisko un politisko tiesību, piemēram, tiesību uz biedrošanās un pulcēšanās "veicinātājas".⁷⁹

Internets šobrīd ir kļuvis par vienu no galvenajiem līdzekļiem, ar kuru personas īsteno savas tiesības uz vārda un informācijas brīvību, nodrošinot būtiskus rīkus dalībai pasākumos un diskusijās par politiskiem un vispārējās nozīmes jautājumiem.⁸⁰ ECT lietā *Cengiz un citi pret Turciju* norādīja, ka, ņemot vērā interneta pieejamību un tā spēju uzglabāt un izplatīt milzīgu informācijas apjomu, internetam ir svarīga loma, lai uzlabotu sabiedrības piekļuvi ziņām un atvieglotu informācijas izplatīšanu kopumā.⁸¹ Lietotāju radītas izteiksmes aktivitātes internetā nodrošina vēl nebijušu platformu vārda brīvības īstenošanai.⁸² Tai pašā laikā Īpašais ziņotājs skaidro, ka interneta plašās iespējas un priekšrocības ir saistītas ar tā unikālajām īpašībām,

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Oozeer A. Internet and Social Networks: Freedom of Expression in the Digital Age. Commonwealth Law Bulletin, vol. 40, no. 2, June 2014, 347.-348.lpp. HeinOnline.

⁸⁰ ECT 18.12.2012. spriedums lietā Ahmet Yıldırım pret Turciju (iesnieguma Nr. 3111/10), 54.p.

⁸¹ ECT 01.12.2015. spriedums lietā Cengiz un citi pret Turciju (iesniegumu Nr.48226/10 un 14027/11), 52.p.; ECT 10.03.2009. spriedums lietā Times Newspapers Ltd pret Apvienoto Karalisti (iesniegumu nr. 3002/03 un 23676/03), 27.p.

⁸² ECT 10.10.2013. spriedums lietā Delfi AS pret Igauniju [Lielā palāta] (iesniegums nr.64569/09), 110.p.

piemēram, ātrumu, globālo pārklājumu un relatīvo anonimitāti, kas ļauj indivīdiem izplatīt informāciju "reālajā laikā".⁸³

Tie informācijas vai izteiksmes veidi, kurus saskaņā ar starptautiskajām cilvēktiesībām var ierobežot attiecībā uz bezsaistes saturu, attiecas arī uz tiešsaistes saturu.⁸⁴ Līdzīgi, jebkuram ierobežojumam, ko piemēro tiesībām uz vārda brīvību internetā, arī jāatbilst starptautiskajām cilvēktiesībām, tostarp šādiem trim kritērijiem: noteikts ar likumu, leģitīms mērķis, nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā.⁸⁵ Tomēr ECT lietā *Editorial board of Pravoye Delo un Shtekel pret Ukrainu* secināja: internets ir informācijas un saziņas līdzeklis, kas īpaši atšķiras no drukātajiem plašsaziņas līdzekļiem, jo īpaši attiecībā uz informācijas uzglabāšanas un pārraides iespējām.⁸⁶ Elektroniskais tīkls, kas apkalpo miljardiem lietotāju visā pasaulē, nav un, iespējams, nekad nebūs pakļauts tādiem pašiem noteikumiem un kontrolei.⁸⁷ Risks, ko interneta saturs un saziņa rada cilvēktiesību un brīvību, jo īpaši tiesību uz privātās dzīves neaizskaramību, īstenošanai un baudīšanai, noteikti ir lielāks nekā tas, ko rada prese.⁸⁸ Tādēļ tiesiskais regulējums, kas reglamentē drukāto plašsaziņas līdzekļu un interneta materiālu reproducēšanu, var atšķirties. Lai nodrošinātu attiecīgo tiesību un brīvību aizsardzību un veicināšanu, tā nenoliedzami ir jāpielāgo atbilstoši tehnoloģiju specifikai.⁸⁹ Līdz ar to, pamatprincipi ir līdzīgi, tiek izmantots parastais tests: noteikts ar likumu, leģitīms mērķis, nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā, bet tas var tikt piemērots atšķirīgi, ņemot vērā interneta specifiku.

Mūsdienās, ikviens, kuram ir piekļuve internetam, var potenciāli izplatīt informāciju milzīgai auditorijai. OECD skaidro, ka interneta starpnieki "apvieno vai atvieglo darījumus starp trešajām personām internetā."⁹⁰ Tie nodrošina piekļuvi, izvieto, pārraida un indeksē saturu, produktus un pakalpojumus, ko internetā radījušas trešās personas, vai sniedz interneta pakalpojumus trešajām personām.⁹¹ Galvenokārt ir nodalāmi piecu veidu interneta starpnieki: meklētājprogrammas (*search engines*), interneta pakalpojumu sniedzēji (ISP) (*Internet service*

⁸³ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue (2011) A/HRC/17/27, 31.p. Pieejams: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf [aplūkots 18.04.2022.].

⁸⁴ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue (2011) A/66/290 p.15. Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/449/78/PDF/N1144978.pdf?OpenElement> [aplūkots 17.04.2022.].

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ ECT 05.05.2011. spriedums lietā *Editorial Board of Pravoye Delo un Shtekel pret Ukrainu* (iesniegums nr.33014/05), 63.p.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Organisation for Economic and Co-operation and Development. *The Economic and Social Role of Internet Intermediaries*. 2010. 6.lpp.,9.lpp. Pieejams: www.oecd.org/internet/ieconomy/44949023.pdf [aplūkots 17.04.2022.].

⁹¹ Ibid.

providers), sociālo mediju platformas jeb sociālie tīkli (*social media platforms, or social networks*), interneta serveru uzturēšanas pakalpojumu sniedzēji (*web hosting providers*) un domēnu reģistratori un reģistri (*domain registrars and registries*).⁹²

Autore norāda, ka turpmāk darba ietvaros tiks analizēts tikai viens interneta starpnieku veids – sociālie tīkli –, jo tiem ir ne tikai būtiska loma sociālajā mijiedarbībā un izpausmēs, nodrošinot platformu, kas ļauj demokratizēt satura un informācijas publicēšanu, bet arī tieši tur parādījās *hashtagi*, kas sasaista šos abus jēdzienus kopā.

Sociālais tīkls ir tīmekļa vietne vai datorprogramma, kas ļauj cilvēkiem sazināties un kopīgot informāciju internetā, izmantojot datoru vai citas viedierīces.⁹³ Daži uzskata, ka sociālie tīkli, ļaujot dalīties ar lietotāju radīto saturu un to apkopot, pārveido "tradicionāli pasīvo auditoriju par aktīvu informācijas ražotāju"⁹⁴, nodrošinot jaunus rīkus, kas personām dod iespēju prasīt no valdībām atbildību".⁹⁵ Tie savieno interneta lietotājus, ļaujot tiem apmainīties ar tekstiem, fotoattēliem, video un ļaujot publicēt saturu savam kontaktu tīklam vai sabiedrībai kopumā.⁹⁶

Lietā par Ziemeļkarolīnas štata likumu, kas paredz kriminālatbildību par reģistrēta dzimumnoziedznieka piekļuvi konkrētiem sociāliem tīkliem, tostarp *Facebook* un *Twitter*, ASV Augstākā tiesa nodevēja sociālos tīklus par "mūsdienu publisko laukumu (angļu val. – *modern public square*)".⁹⁷ Galvenā atziņa no *Packingham* lietas ir pamatnoteikums par tiesībām izteikties publiskā forumā⁹⁸, kas tagad ir kontekstualizēts sociālo tīklu un interneta kontekstā. Tiesa uzskatīja, ka kibertelpa – jo īpaši sociālie plašsaziņas līdzekļi – atvieglo uzdevumu atrast konkrētu vietu ideju apmaiņai, nosaucot kibertelpu par "interneta plašajiem demokrātiskajiem forumiem (angļu val. – *the vast democratic forums of the Internet*)".⁹⁹

⁹² Rebecca MacKinnon, Elonnai Hickok, Allon Bar, Hai-in Lim. *Fostering Freedom Online: The Role of Internet Intermediaries*. 22.lpp. Pieejams: https://repository.upenn.edu/cgcs_publications/21 [aplūkots 24.04.2022.].

⁹³ Cambridge Dictionary Definition: Social Network. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/social-network> [aplūkots 24.04.2022.].

⁹⁴ Yik Chan Chin. *Regulating social media. Regulating life (and lives)*. 4.lpp. Pieejams: <https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC141583> [aplūkots 16.04.2022.].

⁹⁵ Rebecca MacKinnon, Elonnai Hickok, Allon Bar, Hai-in Lim. *Fostering Freedom Online: The Role of Internet Intermediaries*. 131.lpp. Pieejams: https://repository.upenn.edu/cgcs_publications/21 [aplūkots 24.04.2022.].

⁹⁶ *Ibid.*, 22.lpp.

⁹⁷ ASV Augstākā tiesas 19.06.2017. spriedums lietā *Packingham* pret Ziemeļkarolīnu, 1737.p.-1737.p. Pieejams: <https://casetext.com/case/packingham-v-north-carolina-1> [aplūkots 16.04.2022.].

⁹⁸ *Ibid.*, 1735.p.

⁹⁹ *Ibid.*

Ar sociālo tīklu starpniecību vairākiem cilvēkiem ir iespēja tieši kontaktēties vienam ar otru¹⁰⁰, tie sniedz jaunas iespējas komunicēt un mijiedarboties ar plašāku cilvēku loku,¹⁰¹ kā arī organizēt tos tīklā apvienotās sabiedrībās.¹⁰²

Situācijās, kad žurnālistiem ir ierobežota piekļuve, piemēram, humanitāro krīžu vai dabas katastrofu laikā, mobilos tālruņos ierakstītiem attēliem vai ziņām, ko tiešsaistē publicē blogeri un sociālo tīklu vietnes, ir bijusi būtiska nozīme, lai starptautiskā sabiedrība būtu informēta par situāciju notikuma vietā.¹⁰³ It īpaši šis bija novērojams, kad 2022. gada 24. februārī Krievijas Federācija uzsāka karu Ukrainas Republikā un visa kara laikā. Jau pāris dienas pēc pirmā uzbrukuma Ukrainā videoklipi ar *haštagu* #Ukrainewar bija sakrājuši gandrīz 500 miljonus skatījumu vietnē *TikTok*, un daži no populārākajiem videoklipiem ir ieguvuši gandrīz miljons “reakciju”, turpretī vietnē *Instagram* ar *haštagu* #Ukrainewar bija 125 000 ierakstu, un populārākie video tika skatīti desmitiem tūkstošu reižu.¹⁰⁴

Lielbritānijas Lordu palātas īpašā komiteja ziņojumā par plašsaziņas līdzekļu plurālismu atzina, ka jaunie plašsaziņas līdzekļi ieņem arvien nozīmīgāku lomu sabiedrībā.¹⁰⁵ Šim viedoklim pievienojas arī ASV lietā *New York pret Harris*, akcentējot sociālo tīklu lomu mūsdienās: “Mūsdienu pasaules realitāte ir tāda, ka sociālie tīkli, neatkarīgi no tā, vai tie ir *Twitter*, *Facebook*, *Pinterest*, *Google+* vai jebkura cita vietne, ir veids, kā cilvēki sazinās.”¹⁰⁶

Sociālie tīkli kā *Instagram*, *Facebook*, *Twitter* tiek izmantoti ikdienā, lai dalītos ar informāciju jebkādā formā. Pētījumi parāda, ka 2021. gadā 82 procentiem no ASV iedzīvotāju ir vismaz viens profils sociālajos tīklos.¹⁰⁷ Lielākajai daļai sociālo tīklu raksturīgās iezīmes sociālo plašsaziņas līdzekļu platformas ir personīgie lietotāju konti, profila lapas, iespēja

¹⁰⁰ Doc Searls. The Giant Zero. Pieejams: <https://blogs.harvard.edu/doc/2016/02/03/the-giant-zero-2/> [aplūkots 20.05.2022.].

¹⁰¹ Dan Hunter Greg Lastowka. Amateur to Amateur. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=601808. [aplūkots 23.05.2022.].

¹⁰² Gillespie, T. Custodians of the Internet: Platforms, Content Moderation, and the Hidden Decisions That Shape Social Media. London: Yale University Press, 2018, 5.lpp.

¹⁰³ Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue (2011)A/66/290. p.13. Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/449/78/PDF/N1144978.pdf?OpenElement> [aplūkots 17.04.2022.].

¹⁰⁴ Marjama Bagdasarjana. Mediju brīvība kara un miera laikā: publicēts 2022. gada Pasaules preses brīvības indekss. Pieejams: <https://www.cilvektiesibas.info/raksti/mediju-briviba-kara-un-miera-laika-pasaules-preses-brivibas-indekss-2022> [aplūkots 20.05.2022.].

¹⁰⁵ House of Lords Select Committee on Communications 1st Report of Session 2013-14. Media Plurality. 46.-52.lpp. Pieejams: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201314/ldselect/ldcomm/120/120.pdf> [aplūkots 13.04.2022.].

¹⁰⁶ Ņujorkas pilsētas Krimināltiesa 20.04.2012. lieta *The People of the State of New York v. Malcolm Harris*, 3. piezīme. Pieejams: <https://law.justia.com/cases/new-york/other-courts/2012/2012-ny-slip-op-22109.html> [aplūkots 17.05.2022.].

¹⁰⁷ Statista. Percentage of U.S. population who currently use any social media from 2008 to 2021. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/273476/percentage-of-us-population-with-a-social-network-profile/> [aplūkots 14.05.2022.].

publicēt oriģinālas ziņas, draugi/ sekotāji, grupas, *hashtagi* ar iespēju veikt meklēšanu, “patīk” pogas, komentāru sadaļas, ziņu plūsmas, personalizēšana un paziņojumi.¹⁰⁸

Rezumējot, internets mūsdienās ir kļuvis par vietu, kur vārda brīvība tiek īstenota ikdienā. Ņemot vērā, ka reālajā dzīvē tiesības uz vārda brīvību ir noregulētas, tas nozīmē, ka arī internetā nepieciešams to noregulēt. Savukārt, lielākoties cilvēku komunikācija notiek sociālos tīklos, kas ļauj lielam cilvēku skaitam sazināties vienam ar otru un īstenotu savas tiesības uz vārda brīvību.

¹⁰⁸ Stephanie J. Beach. Hashtag Hate: The Need For Regulating Malignant Rhetoric Online. 141.lpp. Pieejams: https://lawreview.vermontlaw.edu/wp-content/uploads/2020/03/vlaw_44n3_Beach.pdf [aplūkots 17.05.2022.].

2. HAŠTAGI KĀ VĀRDA BRĪVĪBAS IZPAUSME

2.1. *Haštagu jēdziens un izpratne*

Haštags ir jebkurš vārds(-i), pirms kura ir jaučējzīme “#”, ko bieži izmanto, lai atzīmētu vai aprakstītu tēmas vai sarunas sociālajos tīklos kā *Twitter*, *Facebook*, *Instagram* un *Tik Tok*.¹⁰⁹ Citiem vārdiem, *haštags* kalpo kā indeksēšanas sistēma, kas atvieglo informācijas glabāšanu, meklēšanu un apkopošanu.¹¹⁰

Socioloģe Dževisa La Roka (*Gevisa La Rocca*) secina, ka haštagi pilda 3 funkcijas: 1) *haštags* kā runas akts; 2) *haštags* kā iespēja; un 3) *haštags* kā kultūras produkts. *Haštagus* var uzskatīt par runas aktu, jo tie ļauj saprast to, kā veids, kādā mēs norādām "lietas", mainās; lietotie vārdi nosaka to, kas ir zināms, par ko ir saglabājies priekšstats un tiek sniegts priekšstats. Tas ir tikai tāpēc, ka novērotājs zina, kā interpretēt *haštagus* un ko tas atgādina, tāpēc var apgalvot, ka *haštags* pats par sevi satur informāciju. Dževisa La Roka norāda, ka, analizējot haštagus, jāņem vērā arī asociētais saturs, kas saistīts ar haštagu, piemēram, attēli, video, citi *haštagi*, emocijzīmes, citāti un retvīti, jo viss iepriekšminētais ir būtisks pilnīgas nozīmes iegūšanai. Dževisa La Roka *haštagu* pieejamības analīzi papildina ar vēl vienu *haštagu* veidu: *haštagiem*, kuriem ir iespēja mainīt to sākotnējo nozīmi, pateicoties retvītiem un citātiem.¹¹¹

Piemēram, *haštagam* #MeToo sākotnēji piemita tikai tā gramatiskā nozīme, kāda bija brīdī, kad feminisma kustība pret vardarbību pret sievietēm aizsāka tā lietošanu. Tomēr 2017. gada oktobrī, pēc apsūdzībām pret Hārviju Veinsteinu (*Harvey Weinstein*) par seksuālu vardarbību, tas kļuva ļoti populārs, jo haštagu izmantoja sociālajos tīklos, lai vērstu sabiedrības uzmanību uz seksuālo vardarbību un uzmākšanos, ar ko saskaras sievietes.¹¹²

Visbeidzot, *haštags* kā kultūras objekts nozīmē, ka lietotāji ļauj *haštagā* parādīties iespējamajiem "es". Visā šajā procesā pakāpeniski atklājas *haštaga* jēga, sākot ar tā objektīvo nozīmi, kuru ir izdomājis lietotājs, tad sekojam līdz *haštagu* saņēmēja rīcībām un visbeidzot tiek novērots, kādu saturu *haštags* ir ieguvis, pārejot no viena tvīta uz otru.¹¹³

Līdz ar to, *haštags* ir parādība, kas var saturēt informāciju pats par sevi, kā arī *haštags* var iegūt savu jēgu tieši tā izmantošanas gaitā. Ņemot vērā, ka *haštagus* izmanto dažādi lietotāji, katrs no tiem pats interpretē to nozīmi

¹⁰⁹ Zappavigna M. Discourse of twitter and social media: How we use language to create affiliation on the web. London: Continuum International Publishing Group, 2012, 8.-10.lpp.

¹¹⁰ Bonilla Y., Rosa J. #Ferguson: Digital protest, hashtag ethnography, and the racial politics of social media in the United States. *American Ethnologist*, 2015, vol. 42, issue 1, 5.lpp.

¹¹¹ La Rocca G. Possible selves of a hashtag: Moving from the theory of speech acts to cultural objects to interpret hashtags. *International Journal of Sociology and Anthropology*, no. 12(1):1-9, 2.-4.lpp.

¹¹² Ibid., 4.-5.lpp.

¹¹³ Ibid., 6.-7.lpp.

Haštagi pirmo reizi parādījās *Twitter* – sociālajā tīklā vai, precīzāk, mikroblogošanas platformā, kuras ietvaros var izmantot 280 rakstzīmes vienā publikācijā - tvītā.¹¹⁴ 2019. gadā *Twitter* izmantoja 290,5 miljoni ikmēneša aktīvo lietotāju visā pasaulē.¹¹⁵ Katram tvītu autoram ir “sekotāji”, kuri komentē, atzīmē ar pogu “patīk”, dalās vai pārsūta jeb retvīto. Lietotāji var arī meklēt un "sekot" citiem lietotājiem, un pat neregistrētas personas var lasīt lietotāju tvītus, ja vien lietotājiem ir publisks profils (noklusējuma iestatījums).¹¹⁶ Lietotāji var arī tvītiem pievienot *haštagus*, kas ļauj veikt meklēšanu.¹¹⁷ Vēl viena iezīme *Twitter* ir "populārākās tēmas" (angļu val.- *trending topics*), kur nonāk *haštags* ar lielu skaitu retvītu kas ļauj lietotājiem redzēt vārdus un frāzes, kas ir bijušas populāras konkrētā reģionā konkrētā laika posmā.¹¹⁸ Populārākie *haštagi* paaugstina tēmas atpazīstamību: jo vairāk cilvēku tos izmanto, jo vairāk cilvēku to redz.¹¹⁹

Sociālie tīkli kā *Twitter* ir ļāvuši aktīvistiem organizēties, informēt un sazināties ar dažādiem cilvēkiem visā pasaulē.¹²⁰ Protestu laikā *Twitter* ir būtiska loma diskusijās, jo tas ļauj tajās piedalīties neatkarīgi no personas atrašanās vietas.¹²¹ Tāpat aktīvistu ir paļāvušies uz *Twitter*, lai nodrošinātu saziņu un virzību globālo politisko un sociālo protestu laikā, piemēram, Occupy¹²², Black Lives Matter (BLM) (latviešu val. - melnādaino cilvēku dzīvībām ir nozīme)¹²³ un Konija kustības¹²⁴, kā arī Arābu pavasara protestu laikā. *Twitter* tiek uzskatīta arī par vienu no standarta platformām, kas palīdz informēt par notikumiem vai norisēm, piemēram, dabas katastrofām, un tiek izmantota arī, lai pētītu vēlēšanas un vizualizētu infekcijas slimību izplatību.¹²⁵

¹¹⁴ Twitter. Kas ir Twitter? Pieejams: <http://twitter.lv/kas-ir-twitter/> [aplūkots 29.04.2022.].

¹¹⁵ Statista. Number of Twitter users worldwide from 2019 to 2024. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/303681/twitter-users-worldwide/> [aplūkots 19.04.2022.].

¹¹⁶ Twitter. Help Center. About public and protected Tweets. Pieejams: <https://support.twitter.com/articles/14016-about-public-and-protected-tweets> [aplūkots 23.04.2022.].

¹¹⁷ Oozer A. Internet and Social Networks: Freedom of Expression in the Digital Age. Commonwealth Law Bulletin, vol. 40, no. 2, June 2014, 343.lpp. HeinOnline.

¹¹⁸ Ibid.

¹¹⁹ Sanjay Sharma. Black Twitter? Racial Hashtags, Networks And Contagion. Pieejams: <https://capturingthecrisis.files.wordpress.com/2015/08/racial-hashtags-black-twitter.pdf> [aplūkots 04.04.2022.].

¹²⁰ Jonathan Tawiah-Mensah. Adoption of hashtags in social media: achieving peace or inciting violence? Pieejams: <https://ir.ucc.edu.gh/xmlui/bitstream/handle/123456789/7122/TAWIAH-MENSAH%2c%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [aplūkots 17.04.2022.].

¹²¹ Ibid.

¹²² Ibid.

¹²³ Deen Freelon, Charlton D. McIlwain, and Meredith D. Clark. Beyond the hashtags: #Ferguson, #Blacklivesmatter, and the online struggle for offline justice. Pieejams: https://cmsimpact.org/wp-content/uploads/2016/03/beyond_the_hashtags_2016.pdf [aplūkots 12.04.2022.].

¹²⁴ Manash Pratim Goswami. Social media and hashtag activism. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/326655352_Social_Media_and_Hashtag_Activism [aplūkots 20.05.2022.].

¹²⁵ Jonathan Tawiah-Mensah. Adoption of hashtags in social media: achieving peace or inciting violence? Pieejams: <https://ir.ucc.edu.gh/xmlui/bitstream/handle/123456789/7122/TAWIAH-MENSAH%2c%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [aplūkots 17.04.2022.].

Twitter haštagi ir unikāli, jo tie ne tikai kategorizē saturu, bet ļauj lietotājiem pastiprināt savu iesaisti, "sakārtojot" saturu un atvieglot dalību sarunās.¹²⁶ Tvītu kategorizēšana, izmantojot *haštagus*, norobežo tēmas un norāda uz indivīda vēlmi "piedalīties plašākā komunikācijas procesā".¹²⁷ Lingviste Mišele Zapaviņa (*Michele Zappavigna*) norāda, ka "*haštaga* sociālā funkcija ir nodrošināt vienkāršu tvītu grupēšanu un *ad hoc* tīmekļa vietņu veidošanu sociālās grupas vai apakškopienas.¹²⁸ Noklikšķinot uz *haštaga*, lietotāji var redzēt visus tvītus, kuri satur šo *haštagu* un izvēlēties, vai izmantot šo *haštagu*, lai sasaistītu to ar savu ideju, situācijas vērtējumu.¹²⁹ Turklāt, *haštagus* izmanto lietotāji no dažādām valstīm, kuri runā citās valodās, kas tikai norāda uz to, ka tie ir efektīvs veids, kā koncentrēt sarunu un radīt sociālās sarunas par kopīgiem jautājumiem bez ģeogrāfiskām vai valodas barjerām.¹³⁰

Tādējādi secināms, ka *haštagi* ir jauna parādība, kas ļauj lietotājiem aktīvāk iesaistīties jebkāda veida sarunās. Viena no *haštagu* svarīgākām iezīmēm ir iespēja, uzklikšķinot uz *haštagu*, redzēt visus lietotājus, kuri ir izmantojuši šo *haštagu* un visas publikācijas ar šo *haštagu*.

Ja *Twitter* un *Facebook* *haštagi* tiek izmantoti vairāk tekstuālajā izteiksmē, tad *Instagram* un *Tik Tok* vizuālajā izteiksmē, proti, *haštags* tiek izmantots video vai bildes pavadībā. Piemēram, izplatītākais *Tik Tok* *haštags* ir #foryoupage (latviešu val. - *tavai lapai*) vai tā saīsinātais variants #fyp.¹³¹ Minētie *haštagi* tiek izmantoti, lai popularizētu publicētus video un vairāk lietotāju varētu tos redzēt.

Taču *haštagu* izmantošana nav aprobežota ar tiešsaistes vidi, jo mūsdienās tie tiek lietoti arī reālajā dzīvē. Izrunātus *Haštagus* varētu pieskaitīt pie paravalodas viediem¹³². Paravaloda ir nevalodisku informācijas pārraides līdzekļu kopums (piemēram, balss modulācijas, žesti, mīmika, attēli, šrifti), kas pavada, papildina izteikumu.¹³³ Valodnieks Bens Cimmers (Ben

¹²⁶ Sanjay Sharma. Black Twitter? Racial Hashtags, Networks And Contagion. Pieejams: <https://capturingthecrisis.files.wordpress.com/2015/08/racial-hashtags-black-twitter.pdf> [aplūkots 04.04.2022.].

¹²⁷ Axel Bruns, Hallvard Moe. Structural Layers of Communication on Twitter. Pieejams: https://eprints.qut.edu.au/66324/1/Twitter_and_Society_-_Structural_Layers_of_Communication_on_Twitter_%282014%29.pdf [27.05.2022.].

¹²⁸ Michele Zappavigna. Ambient affiliation: A linguistic perspective on Twitter. 15.lpp. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/258173684_Ambient_affiliation_A_linguistic_perspective_on_Twitter [27.05.2022.].

¹²⁹ Sharp C. Hashtag jurisprudence: Terror and Legality on Twitter. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, Inc., 2022, 41.-43.lpp.

¹³⁰ Juan-Luis Manfredi-Sánchez, Miguel Del-Fresno-García. From Heroes to Traitors: Political Populism in the Catalan Independence Movement's Use of Social Networking Sites. 46. lpp. Pieejams: https://pdfs.semanticscholar.org/55ed/8044cbda496df975626c85c1b158c14763ad.pdf?_ga=2.240994949.744770836.1653365244-509088968.1650908769 [aplūkots 16.05.2022.].

¹³¹ Louise Matsakis. TikTok Finally Explains How the 'For You' Algorithm Works. Pieejams: <https://www.wired.com/story/tiktok-finally-explains-for-you-algorithm-works/> [aplūkots 15.05.2022.].

¹³² Muriel Macdonald How #Hashtags Changed the Way we Talk. Pieejams: <https://www.tintup.com/blog/how-hashtags-changed-the-way-we-talk/> [aplūkots 15.05.2022.].

¹³³ Tezaurs. Paravaloda. Pieejams: <https://tezaurs.lv/paravaloda> [aplūkots 13.05.2022.].

Zimmer), apgalvo, ka *haštagi* mums ir devuši “jaunu viltīgu veidu”, kā mazināt mūsu teikto. Piemēram, sūdzoties par sapinušajām austiņām un pievienojot #firstworldproblems (latviešu val. - *pirmās pasaules problēmas*), tiek parādīts, ka zinām, ka mūsu pašu sūdzības ir smieklīgas. Taču tas ir tikai viens veidiem, kā izpaužas izrunātais *haštags*. Izrunātais *haštags* ir tikai jaunākais instruments garajā radošo stratēģiju sarakstā, lai kaut ko pateiktu bez vārdiem, pievienotu kontekstu, kontrolētu informācijas plūsmu vai norādītu, ka kaut kas ir vairāk vai mazāk svarīgs.¹³⁴ Citiem vārdiem, izrunātus *haštagus* parasti izmanto, lai akcentētu kaut ko.

Tādējādi, *haštagi* ir daudzfunkcionāli. Visvairāk tos izmanto sociālajos tīklos, padarot tos par daļu no publicētas publikācijas teksta. Taču *haštagus* var izmantot arī kopā ar bildēm un video, lai palielinātu publikācijas sasniedzamību. Turklāt sociālie tīkli ir kļuvuši par neatdalāmu daļu no ikdienas, tāpēc arī reālajā dzīvē mēdz dzirdēt izrunātus *haštagus*.

2.2. *Haštagi* kā vārda brīvības forma

Atgriežoties pie tiesību uz vārda brīvību tvēruma, svarīgi atzīmēt, ka vārda brīvība var ienemt visdažādākās formas - mutvārdu, rakstveida, izmantojot presi vai mākslinieciskās izpausmes formas,¹³⁵ tāpat vārda brīvība ietver visus audiovizuālos, kā arī elektroniskos un interneta izteiksmes veidus.¹³⁶

Autore piedāvā tiesībām uz vārda brīvību pievienot vēl vienu izpausmes formu - *haštagus*. Turpinājumā autore minēs vairākus veidus, kā *haštagi* tiek izmantoti kā tiesību uz vārda brīvību īstenošanas veids. Lai arī *haštagi* tiek lietoti rakstveida formā, tie to unikālās dabas dēļ būtu izdalāmi par atsevišķu vārda brīvības formu.

Haštagi tiek izmantoti dažādiem mērķiem un dažādās situācijās. Piemēram, *Twitter haštagu #blacklivesmatter* 2013. gada jūlijā izveidoja pēc baltādainā policista Džordža Cimmermana (*George Zimmerman*) attaisnošanas par neapbruņota melnādainā pusaudža Treivona Mārtina (*Trayvon Martin*) slepkavību. Vairāk nekā gadu #Blacklivesmatter bija tikai *haštags*, turklāt ne pārāk populārs: 2014. gada jūnijā tas tika izmantots tikai 48 publiskos tvītos un 398 privātos tvītos. Taču līdz 2014. gada augustam šis skaits bija strauji pieaudzis līdz 52 288, daļēji pateicoties saukļa biežajai izmantošanai Fērgusonā¹³⁷ nemieru un protestu

¹³⁴ McCulloch. G. Because Internet: Understanding how language is changing. New York: Riverhead Books, 2019.

¹³⁵ Sk. Pakta 19.p. otro daļu.

¹³⁶ United Nations: International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee, General Comment No.34. Article 19: Freedom of opinion and expression, 12 September 2011, 12.p. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf> [aplūkots 17.04.2022.].

¹³⁷ The New York Times. What happened in Ferguson. Pieejams: <https://www.nytimes.com/interactive/2014/08/13/us/ferguson-missouri-town-under-siege-after-police-shooting.html> [aplūkots 12.04.2022.].

kontekstā, ko izraisīja 18 gadus veca afroamerikāņa Maikla Brauna (*Michael Brown*) nāvējošā apšaušana Fērgusonas pilsētā Misūri štātā, ko izdarīja baltādainais policists Darens Vilsons (*Darren Wilson*).¹³⁸ Pēc kāda laika *haštaga* izveidotāji, kā arī citas personas dibināja organizāciju *Black Lives Matter*, kas nodarbojas ar aktīvismu. Tātad #blacklivesmatter nepieciešamā uzmanība tika pievērsta tikai gadu pēc tā pirmās parādīšanās pēc protestiem Fergusonā, tomēr ar laiku *haštags* kļuva par aktīvistu rīku, lai palielinātu malā atstumto balsu skaitu.¹³⁹ Turklāt *haštags* #ICantBreathe sākotnēji cēlies no Ērika Gārnera (*Eric Garner*), neapbruņota vīrieša, pēdējiem vārdiem, kurš tika nogalināts 2014. gadā pēc tam, kad Ņujorkas policijas darbinieks nožņaudza viņu līdz nāvei.¹⁴⁰ Taču *haštags* atkal kļuva aktuāls arī 2020. gadā pēc līdzīgas situācijas ar Džordža Floida (*George Floyd*) nogalināšanu.¹⁴¹ Incidents izraisīja lielākos rasu taisnīguma protestus ne tikai ASV kopš Pilsoņu tiesību kustības, bet arī visā pasaulē.¹⁴²

Black Lives Matter kustība ir viens no spilgtākajiem *haštagu* aktīvisma piemēriem. Šajā situācijā vārda brīvība tika īstenota, izmantojot *haštagu* pret rases diskrimināciju un atbalstot sociālo kustību.

Haštagu aktīvisms, sabiedrības atbalsta veidošana vai cīņa ar sociālo tīklu starpniecību par kādu iemeslu, ir kļuvis par populāru pieeju pārmaiņām, izmantojot sociālos tīklus. Tam ir spēja ievadīt jaunas balsis publiskajā diskursā. Piemēram, iepriekšminētais #BlackLivesMatter kopā ar #Ferguson un #HandsUpDontShoot (*latv. val - rokas augšā, nešaujiet*) sniedza marginalizētajiem iedzīvotājiem iespēju iestāties pret policijas brutalitāti un ietekmēt kā mediji pārstāv viņu bažas. Atšķirībā no populārās aktīvisma prakses, *haštagu* aktīvismā no lietotājiem nav nepieciešas sagaidīt nekāda cita veida darbības, izņemot kopīgošanu vai patīk atzīmēšanu vai retvītošanu.¹⁴³

¹³⁸ Blackpast. Ferguson Riot And Ferguson Unrest (2014-2015). Pieejams: <https://www.blackpast.org/african-american-history/ferguson-riot-and-ferguson-unrest-2014-2015/> [aplūkots 13.04.2022.].

¹³⁹ Deen Freelon, Charlton D. McIlwain, and Meredith D. Clark. Beyond the hashtags: #Ferguson, #Blacklivesmatter, and the online struggle for offline justice. Pieejams: https://cmsimpact.org/wp-content/uploads/2016/03/beyond_the_hashtags_2016.pdf [aplūkots 12.04.2022.].

¹⁴⁰ News 18. 'I Can't Breathe': Final Words of Black Man Before Being Killed by White Cops Cause Anger on Twitter. Pieejams: <https://www.news18.com/news/buzz/i-cant-breathe-final-words-of-black-man-before-being-killed-by-white-cops-cause-anger-on-twitter-2639691.html> [aplūkots 14.04.2022.].

¹⁴¹ The Guardian. George Floyd told officers 'I can't breathe' more than 20 times, transcripts show. Pieejams: <https://www.theguardian.com/us-news/2020/jul/08/george-floyd-police-killing-transcript-i-cant-breathe> [aplūkots 15.04.2022.].

¹⁴² CBS news. The global impact of George Floyd: How Black Lives Matter protests shaped movements around the world. Pieejams: <https://www.cbsnews.com/news/george-floyd-black-lives-matter-impact/> [aplūkots 14.04.2022.].

¹⁴³ Manash Pratim Goswami. Social media and hashtag activism. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/326655352_Social_Media_and_Hashtag_Activism [aplūkots 20.05.2022.].

Lai gan *haštagu* aktīvisma jēdziens un prakse ir salīdzinoši jauna, tas ir guvis plašu plašsaziņas līdzekļu uzmanību un liela skaita interneta lietotāju līdzdalību, lai pievērstu uzmanību tādiem jautājumiem kā cilvēktiesību pārkāpumi, taisnīgums attiecībā uz upuriem, izpratne par vides un dabas katastrofām, iebildumi pret valdības pret cilvēkiem vērstu politiku, līdzekļu vākšana, mudināšana pieņemt likumus vai noteikumus, lai ierobežotu noziegumus vai cilvēkiem draudzīgus noteikumus, utt.¹⁴⁴

Nevalstiskā organizācija *Invisible Children* 2012. gada pavasarī sāka izmantot #Kony2012. Šī, lielākoties uz dokumentālo filmu balstītā *haštaga* mērķis, bija veicināt izpratni par cilvēktiesību pārkāpumiem Āfrikas centrālajā daļā. Dokumentālās filmas sižets galvenokārt bija vērst uz Kunga pretošanās kustības pieļautajiem pārkāpumiem, ko vada kara noziedznieks un Ugandas militārais līderis Džozefs Konijs, kurš kļuva pazīstams ar bērnu nolaupīšanu un pārvēršanu par karavīriem un seksa vergiem savas armijas vajadzībām. Kampanja #Kony2012 tika uzsākta, lai to pārvērstu kustībā "Stop Kony", piesaistītu cilvēku uzmanību visā pasaulē un sekmētu noziedznieka saukšanu pie atbildības Starptautiskajā Krimināltiesā. Kampanjas piektajā dienā Invisible Children bija vairāk nekā 3 80 000 *Twitter* sekotāju un vairāk nekā 2,5 miljoni *Facebook* fanu, kā arī vairāk nekā 100 miljoni cilvēku, kuri bija noskatījušies dokumentālo filmu *Youtube* un *Vimeo*.¹⁴⁵ Kampanjas rezultātā Amerikas Savienoto Valstu Senāts pieņēma rezolūciju un veicināja Āfrikas Savienības lēmumu nosūtīt karaspēku uz Ugandu, lai atbalstītu Konija valdības nograusšanu.¹⁴⁶ Kaut gan Koniju tā arī neizdevās aizturēt, situācija guva plaša atpazīstamību, kas vērsa pasaules uzmanību uz Konija noziegumiem, pateicoties *haštagiem*.

Spēcīgu *haštagu* kustību var novērot arī kara laikā. 2020. gadā, kad Azerbaidžāna atsāka karu par Kalnu Karabahu¹⁴⁷, parādījās jauni *haštagi*, kuri atbalstīja vienu vai otru kara pusi. Visbiežāk izmantotie *haštagi* bija #stoparmenianagression, atbalstot Azerbaidžānu, un #stopazerbajaniaggression, atbalstot Armēniju.¹⁴⁸ Līdzīga situācija *Twitter* notiek šobrīd arī pēc Krievijas uzsāktā kara Ukrainā. Tiek izmantoti dažādi *haštagi* par Ukrainu, piemēram, #SlavaUkraine, #StandWithUkraine, #StopRussia, #StopPutinNOW, #SaveUkraine, kā arī *haštagi* par Krieviju #StandWithRussia, #IStandWithPutin un citi.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid., 5.-7.

¹⁴⁶ Donna Cassata. Senate pushes measure condemning Kony. Pieejams: http://archive.boston.com/news/nation/washington/articles/2012/03/21/senate_pushes_measure_condemning_kony/ [aplūkots 24.04.2022.].

¹⁴⁷ Eurasianet. As fighting rages, what is Azerbaijan's goal? Pieejams: <https://eurasianet.org/as-fighting-rages-what-is-azerbajans-goal> [aplūkots 24.04.2022.].

¹⁴⁸ Datapoint Armenia. 2020 Armenia-Azerbaijan Twitter War: An Investigation of Patriotic Astroturfing during the 2020 Armenia-Azerbaijan War Pieejams: <https://datapoint.am/dziv/> [aplūkots 23.04.2022.].

Haštagi ir it īpaši nozīmīgi vēlēšanu periodā, jo tie ļauj vieglāk atrast domubiedrus. Piemēram, ASV 2020. gada vēlēšanu laikā populāri bija haštagi #Trump2020 un #MAGA, kas ir saīsinājums Donalda Trampa slavenajam sauklim “Make America Great Again” (latviešu val. - *Padarīt Ameriku atkal varenu*). Tāpat tika izmantoti arī šādi *haštagi*: #Biden #BlueWave2020, #VoteBlueToSaveAmerica, #BidenHarris2020.¹⁴⁹ Tādējādi, tie var būt daļa no politiskās runas.¹⁵⁰ Taču, ņemot vērā *haštagu* auditorijas lielu sasniedzamību, tiem būtu jāparedz lielāka aizsardzība. Turklāt arī jāņem vērā runātāja statuss sabiedrībā un veids, kā izteikumi var ietekmēt to adresātus, kas ir viens no Rabātas rīcības plāna kritērijiem. Prezidentam ir lielāka aizsardzība, bet arī lielākā atbildība šajā gadījumā, ņemot vērā viņa statusu un ietekmi uz citiem.¹⁵¹

Haštagu būtība atšķir tos no vārda brīvības formas “rakstveidā”, tādēļ tos nevajadzētu pielīdzināt tieši šai formai. Specifika, kas ļauj lietotājiem, uzspiežot uz *haštagu* redzēt gan visus citus lietotājus, kas ir izmantojuši konkrētu *haštagu*, gan arī visas publikācijas ar minēto *haštagu*, nozīmē, ka informācija, kurai pievienots *haštags*, būs pieejama neierobežotam cilvēku skaitam un uz neierobežotu laika periodu.

¹⁴⁹ Alexander Shevtsov, Maria Oikonomidou, Despoina Antonakaki, Polyvios Pratikakis, Sotiris Ioannidis. Analysis of Twitter and YouTube during USelections 2020. Pieejams: <https://arxiv.org/pdf/2010.08183.pdf> [aplūkots 23.04.2022.].

¹⁵⁰ ECT 08.07.1999. spriedums lietā Surek pret Turciju (No.1) (iesniegums nr. 26682/95), 61.p.

¹⁵¹ ECT 23.05.1991. spriedums lietā Oberschlick pret Austriju (iesnieguma nr. 11662/85), 57.p.-60.p.

3. HAŠTAGI KĀ NAIDA RUNAS ĪSTENOŠANAS VEIDS

Kad radās sauklis "Black Lives Matter", daži cilvēki šo frāzi interpretēja kā konfrontējošu un šķeļošu. *Hashtags* tika uztverts kā citu rasu pārstāvju izslēgšanu. Atbildē uz to radās divi citi saukļi: "All Lives Matter", apgalvojot, ka visas dzīvības ir vienlīdzīgas, jo mēs visi esam cilvēki, un "BlueLivesMatter", ko parasti izmanto, lai paustu atbalstu policijai. Abi saukļi pēc tam kļuva par *hashtagiem*. Tomēr sauklis "Black Lives Matter" nenozīmēja, ka citām dzīvībām nav nozīmes. Pasaulē, kurā melnādainie cilvēki tiek stigmatizēti, marginalizēti un diskriminēti, Black Lives Matter vienkārši atzīst, ka arī melnādaino dzīvības ir svarīgas.¹⁵²

Interesanta situācija, kad *hashtag* pats par sevi varētu liecināt par naida runu, bet kontekstā ne vienmēr tā tika izmantots, ir #stopIslam (latviešu val. - *apturiet Islāmu*) un #BanIslam (latv. val. - *aizliegt Islāmu*). *Hashtag* #stopIslam šķiet gan rasistiski motivēts, gan kritiski motivēts pret islāmu. Kaut gan ECT ir atzinusi, ka kritika pret reliģiju pati par sevi nav aizliegta¹⁵³ tomēr, minētais *hashtag* ir ticis lietots pēc teroraktiem, lai nomelnotu islāmu un musulmaņus, šie *hashtagi* bija aktuāli arī starp Donaldā Trampa vēlētajiem. Savukārt pēc terorakta Briselē, 2016. gada 22. martā, *hashtag* tika izmantots, lai aizstāvētu islāmu.¹⁵⁴ Proti, tika publicēts, piemēram, šāds tvīts: "Jūs rakstāt #stopIslam, kad pētījumi apliecina, ka baltie ekstrēmisti ir nogalinājušo vairāk amerikāņu ASV nekā džihādisti kopš 9/11". Autoresprāt, šādā gadījumā, izņemot pašu *hashtagu*, varētu rasties nelabvēlīga ietekme uz vārda brīvību, proti, darbības, ko valsts veic saistībā ar sabiedrības likumīgajām interesēm, izraisītu nelabvēlīgu ietekmi uz vārda brīvību demokrātiskā sabiedrībā (angļu val. – *chilling effect*),¹⁵⁵ jo tvīta saturs kopumā nav negatīvs, bet tieši pretēji aizstāv reliģiju.

Taču situācijā, kad tiek izmantoti #KillAllMuslims vai #DeportAllMuslims, *hashtag* pats par sevi ir naidu kurinošs. Pret musulmaņiem vērstu *hashtagu* veidošana mēdz būt saistīta ar konkrētiem notikumiem, kas izraisa islamofobiskus uzbrukumus: piemēram, daudzi izmantoja *Twitter*, lai vainotu musulmaņus par 2015. gada uzbrukumiem Parīzē, par kuriem paziņoja ISIS

¹⁵² The Conversation. Why is it so offensive to say 'all lives matter'? Pieejams: <https://theconversation.com/why-is-it-so-offensive-to-say-all-lives-matter-153188> [aplūkots 28.03.2022.].

¹⁵³ ECT 31.10.2006. spriedums lietā Klein pret Slovākiju (iesniegums nr.72208/01), 47.p.

¹⁵⁴ Elizabeth Poole, Ed de Quincey, Eva Giraud. Contesting #stopIslam: Tensions around hate speech on social media. Pieejams: <https://www.thebritishacademy.ac.uk/publishing/review/33/contesting-stopislam-tensions-around-hate-speech-social-media/> [aplūkots 28.03.2022.].

¹⁵⁵ McGonagle T. Freedom of expression and defamation. A study of the case law of the European court of human rights. Strasbourg: Council of Europe, 2016, p. 24.

(*Islamic State of Iraq and Syria*).¹⁵⁶ Seksuālie uzbrukumi Ķelnē Jaungada naktī 2015./2016. gadā noveda pie *haštagu* "rapefugee" izveides, ka ir saliktenis no vārdiem "izvarošana" (angļu val. - *rape*) un "bēglis" (angļu val. - *refugee*), ko bieži izmanto, lai saistītu islāmu ar seksuālo vardarbību.¹⁵⁷

Breksits jeb Apvienotās Karalistes izstāšanās no ES arī aktivizēja islamofobiju internetā. *Breksita* atbalstītāji iestājās par britu kultūras saglabāšanu, lai gan izstāšanās no ES kavētu Eiropas pilsoņu brīvu pārvietošanos no pārsvarā balto un kristiešu valstīm, daudzi stāsti koncentrējās uz nepieciešamību novērst "musulmaņu iebrukumu", kas apdraudētu Apvienotās Karalistes identitāti.¹⁵⁸ Šī tēmas bieži tika izplatītas, izmantojot islamofobiskus *haštagus* kā #IslamIsTheProblem (latviešu val. - *Islāms ir problēma*) un #MuslimTerrorists (latviešu val. - *musulmaņu teroristi*.)

Naida runas drastisks pieaugums bija pamanāms COVID-19 izplatības laikā. Indijā naida runa par koronavīrusu sasaistījās ar naida runu saistībā ar islamofobiju, kad bija atklāts liels skaits pozitīvu koronavīrusa gadījumu starp musulmaņiem, kuri bija apmeklējuši masu reliģisko draudzi Deli, ko organizēja starptautiskā islāma misionāru kustība.¹⁵⁹

2021.gada martā Donalds Tramps pirmo reizi *Twitter* nosauca koronavīrusu par ķīniešu vīrusu un izmantoja *haštagu* #chinesevirus (latviešu val. - ķīniešu vīruss), cilvēku skaits, kuri izmantoja *haštagu*, pieauga vairāk nekā desmitkārtīgi, un *Twitter* lietotāji daudz biežāk savā saturā iekļāva pret aziātiem vērstos *haštagus* nekā, piemēram, #covid19.¹⁶⁰ Tajā pašā nedēļā nāvējošā apšaude Atlantā, kurā seši no astoņiem nogalinātajiem bija Āzijas izcelsmes, ir veicinājusi bailes visā Amerikas aziātu kopienā un parādījusi rasu naida drūmo realitāti.¹⁶¹

Haštagu formā tiek ietverti arī antisemītiski izteicieni. Piemēram, *haštags* #jewsdid911 (latviešu val. - *ebreji izdarīja 9/11*) tika izveidots pēc 2018. gada 27. oktobra apšaudes Pitsburgas sinagogā. Tā bija antisemītiska masu apšaude, kuras laikā noziedznieks nogalināja

¹⁵⁶ Walid Magdy, Kareem Darwish, Norah Abokhodair. Quantifying Public Response towards Islam on Twitter after Paris Attacks. Pieejams: <https://arxiv.org/pdf/1512.04570.pdf> [aplūkots 21.05.2022.].

¹⁵⁷ Quirin Wurschinger, Mohammad Fazleh Elahi, Desislava Zhekova and Hans-Jörg Schmid. Using the Web and Social Media as Corpora for Monitoring the Spread of Neologisms. The Case of 'Rapefugee', 'Rapeugee', and 'Rapugee'. Pieejams: <https://aclanthology.org/W16-2605.pdf> [aplūkots 15.05.2022.].

¹⁵⁸ Giulia Evolvi. Hate in a Tweet: Exploring Internet-Based Islamophobic Discourses. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/328208110_Hate_in_a_Tweet_Exploring_Internet-Based_Islamophobic_Discourses [aplūkots 17.05.2022.].

¹⁵⁹ Jayshree Bajoria. CoronaJihad is Only the Latest Manifestation: Islamophobia in India has Been Years in the Making. Pieejams: <https://www.hrw.org/news/2020/05/01/coronajihad-only-latest-manifestation-islamophobia-india-has-been-years-making> [aplūkots 19.05.2022.].

¹⁶⁰ Elizabeth Weise. Anti-Asian hashtags soared after Donald Trump first tied COVID-19 to China on Twitter, study shows. Pieejams: <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2021/03/18/anti-asian-hashtags-donald-trump-covid-19-tweet-study/4728444001/> [aplūkots 18.05.2022.].

¹⁶¹ Bing He, Caleb Ziems, Sandeep Soni, Naren Ramakrishnan, Diyi Yang, Srijan Kumar. Racism is a Virus: Anti-Asian Hate and Counterspeech in Social Media during the COVID-19 Crisis. Pieejams: <https://arxiv.org/pdf/2005.12423.pdf> [aplūkots 17.04.2022.].

vienpadsmit cilvēkus un ievainoja sešus, tostarp vairākas holokaustu pārdzīvojušas personas.¹⁶² Laikraksts *The New York Times* ziņoja, ka ar pēdējo minēto haštagu ir atrasti gandrīz 12 000 ierakstu. *The Times* arī norādīja, ka ir atrasti citi antisemitiski *haštagi*, kas atsaucas uz nacistu ideoloģiju.¹⁶³ Piemēram, antisemitiski izteicieni tika arī izplatīti, izmantojot tādu haštagu kā #HitlerWasRight (latviešu val. - Hitleram bija taisnība), kas būtībā attaisno holokausta noziegumu.¹⁶⁴

Nemot vērā, ka lietu izskatīšana starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās, tostarp ECT, prasa ilgu laiku un *haštagi* ir jauna parādība, šobrīd par tiem vēl nav izveidojusies tiesu prakse. Tomēr Parīzes civiltiesa (franču val. - *Tribunal de Grande Instance*) nolēma, ka *Twitter* ir jānodod to lietotāju vārdi vai cita identificējoša informācija, kuri publicēja antisemitisku saturu, lai tos varētu saukt pie atbildības.¹⁶⁵

Prasītāji, Francijā lielākā ebreju studentu apvienība (UEJF), norāda, ka viņi pamanīja dažādus acīmredzami nelikumīgus tvītus, kas grupēti zem *haštaga* #unbonjuif (latviešu val. - *labs ebrejs*) un #unjuifmort (latviešu val. - *miris ebrejs*) un satur vardarbīgi antisemitiskus ziņojumus, kas ir pretrunā Francijas sabiedriskajai kārtībai.

Daži tvīti, tulkojot no franču valodas, izskatījās šādi:

“#Labs ebrejs var piepūst savu riepu ar degunu,” raksta *Twitter* lietotājs @TheCreamBeats;

#Labs ebrejs tiek gatavots uz mazas uguns vai vidēji mazas;

#Labs ebrejs ir miris ebrejs;

#Labs ebrejs var izdzīvot tuksnesī, viņš izmantotu savu jarmulku kā bļodu un degunu kā dakšīnu (ļoti nodērīgi).”¹⁶⁶

UEJF advokāts, pamatojoties uz 2004. gada 21. jūnija likuma par uzticēšanos digitālajai ekonomikai 63. pantu, vērsa *Twitter* uzmanību uz vairākiem tvītiem, kas varētu izraisīt publisku rasu apvainojumu, kūdīšanu uz diskrimināciju, nacionālu, rasu vai reliģisku naidu vai

¹⁶² Wikipedia. Pittsburgh synagogue shooting. Pieejams: https://en.wikipedia.org/wiki/Pittsburgh_synagogue_shooting [aplūkots 17.04.2022.].

¹⁶³ The Times of Israel. Instagram removes 2 anti-Semitic hashtags after report details hate on site. Pieejams: <https://www.timesofisrael.com/instagram-removes-2-anti-semitic-hashtags-after-report-details-hate-on-site/> [aplūkots 17.04.2022.].

¹⁶⁴ Andre Oboler. Measuring the Hate: The State of Antisemitism in Social Media. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/292140978_Measuring_the_Hate_The_State_of_Antisemitism_in_Social_Media [aplūkots 17.04.2022.].

¹⁶⁵ Parīzes civiltiesas 24.01.2013. lieta UEJF un citi pret Twitter Inc. un Twitter France. Pieejams: <https://www.legalis.net/jurisprudences/tribunal-de-grande-instance-de-paris-ordonnance-de-refere-24-janvier-2013/> [aplūkots 17.04.2022.].

¹⁶⁶ Le Monde. #UnBonJuif : un concours de blagues antisémites sur Twitter. Pieejams: https://www.lemonde.fr/technologies/article/2012/10/14/unbonjuif-un-concours-de-blagues-antisemites-derape-sur-twitter_1775233_651865.html#xtor=AL-32280515 [aplūkots 12.05.2022.].

vardarbību un publisku rasu apmelošanu, un aicināja nekavējoties rīkoties, lai noņemtu šo acīmredzami nelikumīgo saturu. *Twitter* ir izpildījis šo oficiālo paziņojumu, bloķēja ziņas Francijā, bet pārsūdzēja lēmumu nodot lietotāju ID.¹⁶⁷

Ja Francijas tiesa skatījās lietu par *haštagiem* un to izmantošanu to pierastajā vidē – sociālajā tīklā *Twitter*, tad ASV tiesa lietā *People pret Byczek*¹⁶⁸ izvērtēja *haštagu* mutisku izmantošanu.

Lietas pamatā bija Vilsons Tompsons Bičeks (*Wilson Thompson Byczek*) (turpmāk - Bičeks), kurš zvanīja Dzelzs apgabala šerifa birojam Augšpusalā (angļu val. - Iron County sheriff's office in the Upper Peninsula). Viņš bija smagi ievainots rakšanas darbu laikā un vēlējās saņemt policijas ziņojumu par tiesas prāvu pret vietējo kūrortu. Telefonsarunā ar šerifa vietnieku Bičeks norādīja, ka "ja viņš nesaņems parādā esošo naudu, viņš atgriezīsies Mičiganā un "pats par visu parūpēsies, un ka tā būs #Lasvegas (latviešu val. - *Lasvegasā*)". Ņemot vērā, ka zvans notika tikai dažas dienas pēc tam, kad masveida apšaudē Lasvegasā tika nogalināti 58 cilvēki un simtiem citu cilvēku tika ievainoti, Bičekam tika piespriests vismaz 7 gadu cietumsods par terora akta draudiem un telekomunikāciju pakalpojumu ļaunprātīgu izmantošanu, ko Bičeks pārsūdzēja apelācijas instancē.¹⁶⁹

Autore norāda, ka apelācijas instances tiesa izvērtēja situāciju, izmantojot kritērijus, kas ir līdzīgi iepriekš šajā darbā aprakstītajiem Rabātas rīcības plāna kritērijiem, izvērtējot izmantotā *haštaga* saturu, kontekstu un nolūku. Lai noteiktu, vai izteiktais teikums kopā ar izmantotu *haštagu* varētu tikt atzīts par teroraktu draudiem, Mičiganas štata apelācijas tiesa analizēja #Lasvegas nozīmi, tas ir, saturu un kontekstu. Kaut gan *haštagi* tiek definēti saistībā ar to izmantošanu sociālo mediju vietnēs, tomēr populārajā kultūrā, pirms vārda vai frāzes lietojot vārdu "*haštags*", tiek pievienots uzsvars vai norādīts uz mērķi izjokot kādu. Taču tiesa akcentēja, ka par Lasvegasas apšaudi rakstīja vairāki mediju portāli, tāpat arī par noziedzīgo nodarījumu varēja izlasīt sociālos tīklos. Šajā gadījumā, Bičeka brālis un sieva abi liecināja, ka pēc telefonsarunas apsūdzētais viņiem stāstījis, ka runājot ar šerifa vietnieku atsaucies uz Lasvegasas apšaudi. Tādējādi žūrija varēja pamatoti no šiem pierādījumiem secināt, ka apsūdzētais, lietojot *haštagu* #Lasvegas, atsaucās uz Lasvegasas apšaudi. Tālāk apsūdzībai bija arī jāpierāda, ka apsūdzētā paziņojums bija patiešs drauds, kas nozīmē, ka tas bija "nopietna nodoma izteikšana par nelikumīgas vardarbības aktu konkrētai personai vai grupai. personām",

¹⁶⁷ Parīzes civiltiesas 24.01.2013. lieta UEJF un citi pret Twitter Inc. un Twitter France. Pieejams: <https://www.legalis.net/jurisprudences/tribunal-de-grande-instance-de-paris-ordonnance-de-refere-24-janvier-2013/> [aplūkots 17.04.2022.].

¹⁶⁸ Mičiganas štata apelācijas tiesas 06.05.2021. lieta People Of The State Of Michigan pret Wilson Thompson Byczek. Pieejams: <https://casetext.com/case/people-v-byczek-1> [aplūkots 12.05.2022.].

¹⁶⁹ Ibid.

kas veidots ar “nolūku iebiedēt vai piespiest”. Arī šeit bija pietiekami daudz pierādījumu, tostarp apsūdzētais pēc tam precizēja atsauci, norādot, ka viņš citiem cilvēkiem teica, ka ir izteicis draudus policijai, atsaucoties uz Lasvegasas apšaudi. Tādējādi atbildētājs apstiprināja, ka viņa paziņojuma mērķis bija nopietni paust nodomu veikt nelikumīgu vardarbību. Šis vispārējais nodoms, kas tika pierādīts, bija pietiekams pierādījums tam, lai žūrija varētu secināt, ka paziņojums bija "patiesss drauds". Apelācijas instance piekrita pirmās instances nospriestajām, turklāt Augstākā tiesa 2022. gada 20. aprīli atteicās skatīt lietu.¹⁷⁰

Autore norāda, ka darbā ir uzskaitīti tikai daži gadījumi, kad naida runa ir tikusi publicēta internetā *hashtagu* formā. Taču, autoresprāt, augstākminētie piemēri veido izpratni par to, ka naida runa eksistē arī *hashtagu* formā. Tāpat ir secināms, ka *hashtagi* paši par sevi var būt pietiekams pamats, lai atzītu tos par naida runu, taču pastāv arī gadījumi, kad, tikai skatoties visu publikācija kopumā, var identificēt naida runu.

Turklāt, lai izvairītos no situācijas, kad vārda brīvība tiek ierobežota neproporcionāli vai nepamatoti, vai arī, lai nepalaistu garām paslēpto naida runu, autore piedāvā 2 risinājumus: pirmkārt, neatdalīt *hashtagu* no publikācijas, bet uztvert publikāciju kā vienotu veselumu, kas sastāv gan no *hashtaga*, gan vārdiem; otrkārt, izvērtēt publikāciju, izmantojot Rabātas rīcības plānu, it īpašu uzsverot publikācijas kontekstu. Vismaz atsevišķā aspektā tas tika panākts jau Bičeka lietā, analizējot kritērijus, kas pēc būtības atbilda arī Rabātas rīcības plāna kritērijiem, taču minētajai lietai bija cita specifika, ņemot vērā, ka *hashtags* tika pieminēts telefonsarunas laikā.

¹⁷⁰ Ibid.

KOPSAVILKUMS

1. Tiesību uz vārda brīvību tvērums starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos un nacionālajos cilvēktiesību dokumentos kopumā ir līdzīgs, t.i. tas ietver vairākus veidus un līdzekļus, ar kuru palīdzību persona var paust savas domas vai iegūt informāciju, tostarp vārda brīvība var ieņemt visdažādākās formas. Līdz ar to arī *haštagi* var tikt atzīti kā vēl viena tiesību uz vārda brīvību forma.
2. Starptautiskā konsensa par naida runas definīciju neesamība ļauj gan ECT, gan ANO cilvēktiesību sistēmai, gan arī nacionālajām tiesām pašām identificēt naida runu. Taču gan ECT, gan ANO cilvēktiesību sistēma, gan arī nacionālās tiesas pēc būtības izmanto Rabātas rīcības plānā ietvertos kritērijus, pat gadījumos, kad Rabātas plāns netiek tieši pieminēts.
3. *Haštagu* būtība ļauj tos izmantot gan tekstā, publicējot sociālajos tīklos, gan kopā ar bildēm un video. Katrai no formām ir sava specifika, taču svarīgākā *haštagu* iezīme ir iespēja, uzklikšķinot uz *haštagu*, redzēt visus lietotājus, kuri ir izmantojuši šo *haštagu* un visas publikācijas ar šo *haštagu*. Turklāt, ņemot vērā, ka sociālie tīkli ir kļuvuši par daļu no gandrīz katra cilvēka ikdienas, tos izmanto arī mutiski. Sasniedzamība, tā publiskais raksturs, tā apjoms un auditorijas lielums ietilpst izteiciena ietekmes izvērtējumā, kas ir viens no Rabātas rīcības plāna kritērijiem, lai noteiktu naida runas esamību. *Haštagu* situācijā šis kritērijs izpildīsies vienmēr.
4. *Haštagu* lielākas auditorijas sasniedzamību var vērtēt gan pozitīvi, gan negatīvi. Pozitīvi vērtējams, ka *haštagi* tiek izmantoti, īstenojot tiesības uz vārda brīvību, piemēram, atbalstot sociālo kustību, jo tie palīdz sasniegt vairāk cilvēku, atrast domubiedrus. Taču naida runas izplatība ar *haštagu* palīdzību var saasināt situāciju reālajā dzīvē, piemēram, novest pie naida noziegumiem. Taču šeit ir jāņem vērā runātāja statuss sabiedrībā un veids, kā izteikumi var ietekmēt to adresātus, kas arī ir Rabātas rīcības plāna kritērijs, jo, piemēram, prezidenta izteicieni ir cita ietekme, salīdzinot ar parastajiem cilvēkiem.
5. Ņemot vērā, ka *haštagus* var izmantot dažādi, ar to palīdzību arī tiesības uz vārda brīvību var īstenot vairākās formās: gan rakstiski, gan vizuāli, gan mutiski. Tātad tos nevarētu pieskaitīt kādai konkrētai grupai, jo tas ir atkarīgs no katras konkrētās situācijas izvērtējuma.
6. *Haštagi* palīdz cilvēkiem apvienoties, sazināties un vērst uzmanību uz kādu notikumu – gan politiskajā un vēlēšanu kontekstā, gan pilsonisku tiesību kontekstā, gan arī, vēršot uzmanību uz tādiem globāliem notikumiem kā pandēmija. Turklāt *haštagu* aktīvisms ir

kļuvis par populāru pieeju pārmaiņām, izmantojot sociālos tīklus. *Haštagu* aktīvisms sasniedz un paziņo plašākam personu lokam par svarīgajiem pasaules notikumiem.

7. Darbā ietvertie piemēri norāda uz to, ka naida runa eksistē arī *haštagu* formā. Tāpat ir secināms, ka *haštagi* var paši par sevi būt pietiekami, lai atzītu tos par naida runu, taču pastāv arī gadījumi, kad, tikai skatoties visu publikācija kopumā, var identificēt naida runu. Tādējādi, lai izvairītos no situācijas, kad publikācija tiek nepamatoti ierobežota *haštaga* dēļ, kas varētu būt atzīts par naida runu vai otrādi – *haštags* pats par sevi nerada aizdomas par naida runu, tāpēc tam netiek pievērsta uzmanība, autore piedāvā skatīties publikācijas, piemērojot Rabātas rīcības plāna kritērijus, liekot īpašu uzsvaru uz kontekstu.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Normatīvie akti

1. Āfrikas Cilvēku un tautu tiesību harta. Pieņemta 27.06.1981. [11.04.2022. red.].
2. Amerikas Cilvēktiesību konvencija. Parakstīta Sanhosē (Kostarika) 22.11.1969 [03.05.2022. red.]
3. Apvienoto Nāciju Organizācijas Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām. Pieņemts 16.12.1966. [10.04.2022. red.]
4. Apvienoto Nāciju Organizācijas Vispārējā Cilvēktiesību deklarācija. Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju. [01.05.2022. red.]
5. Council of Europe, Committee of Ministers. Recommendation Nr. R 97 (20).Of the committee of Ministers to member states on “hate speech”. 30.10.1997. Pieejams: <https://rm.coe.int/1680505d5b>
6. Eiropas Savienības Padome. Pamatlēmums 2008/913/TI par krimināltiesību izmantošanu cīņā pret noteiktiem rasisma un ksenofobijas veidiem un izpausmēm. Pienemts: 28.11.2008. [20.04.2022. red.]
7. Eiropas Savienības Pamattiesību harta, 2012/C 326/02. Pieņemta 26.10.2012. [09.04.2022. red.]
8. Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencija. Parakstīta Romā 04.11.1950. [11.04.2022. red.]
9. European Commission. The EU Code of conduct on countering illegal hate speech online. Pieņemts: 31.05.2016. [10.05.2022. red.]
10. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [10.04.2022. red.].

Literatūra

11. 13.Michele Zappavigna. Ambient affiliation: A linguistic perspective on Twitter. Pieejams:https://www.researchgate.net/publication/258173684_Ambient_affiliation_A_linguistic_perspective_on_Twitter

12. Alexander Shevtsov, Maria Oikonomidou, Despoina Antonakaki, Polyvios Pratikakis, Sotiris Ioannidis. Analysis of Twitter and YouTube during USelections 2020. Pieejams: <https://arxiv.org/pdf/2010.08183.pdf>
13. Axel Bruns, Hallvard Moe. Structural Layers of Communication on Twitter. Pieejams: https://eprints.qut.edu.au/66324/1/Twitter_and_Society_-_Structural_Layers_of_Communication_on_Twitter_%282014%29.pdf
14. Belavusau U. Freedom of speech : importing European and US constitutional models in transitional democracies. London: Routledge, 2013, Routledge Research in Constitutional Law
15. Bing He, Caleb Ziems, Sandeep Soni, Naren Ramakrishnan, Diyi Yang, Srijan Kumar. Racism is a Virus: Anti-Asian Hate and Counterspeech in Social Media during the COVID-19 Crisis. Pieejams: <https://arxiv.org/pdf/2005.12423.pdf>
16. Bonilla Y., Rosa J. #Ferguson: Digital protest, hashtag ethnography, and the racial politics of social media in the United States. *American Ethnologist*, 2015, vol. 42, issue 1, 5.lpp.
17. Center for Studies on Freedom of Expression and Access to Information. Content Moderation and private censorship: standards drawn from the jurisprudence of the Inter-American Human Rights system. 2017. Pieejams: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Opinion/ContentRegulation/CELE.pdf>
18. Deen Freelon, Charlton D. McIlwain, and Meredith D. Clark. Beyond the hashtags: #Ferguson, #Blacklivesmatter, and the online struggle for offline justice. Pieejams: https://cmsimpact.org/wp-content/uploads/2016/03/beyond_the_hashtags_2016.pdf
19. Gillespie, T. Custodians of the Internet: Platforms, Content Moderation, and the Hidden Decisions That Shape Social Media. London: Yale University Press, 2018
20. Giulia Evolvi. Hate in a Tweet: Exploring Internet-Based Islamophobic Discourses. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/328208110_Hate_in_a_Tweet_Exploring_Internet-Based_Islamophobic_Discourses
21. Griffin Edwards, Stephen Rushin. The Effect of President Trump's Election on Hate Crimes. 14.01.2018. Pieejams: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3102652>
22. Jayshree Bajoria. CoronaJihad is Only the Latest Manifestation: Islamophobia in India has Been Years in the Making. Pieejams: <https://www.hrw.org/news/2020/05/01/coronajihad-only-latest-manifestation-islamophobia-india-has-been-years-making>

23. Juan-Luis Manfredi-Sánchez, Miguel Del-Fresno-García. From Heroes to Traitors: Political Populism in the Catalan Independence Movement's Use of Social Networking Sites. Pieejams: https://pdfs.semanticscholar.org/55ed/8044cbda496df975626c85c1b158c14763ad.pdf?_ga=2.240994949.744770836.1653365244-509088968.1650908769
24. La Rocca G. Possible selves of a hashtag: Moving from the theory of speech acts to cultural objects to interpret hashtags. *International Journal of Sociology and Anthropology*, no. 12(1):1-9
25. Manash Pratim Goswami. Social media and hashtag activism. Pieejams: https://www.researchgate.net/puia_and_Hashtag_Activism Pieejams: https://pdfs.semanticscholar.org/55ed/8044cbda496df975626c85c1b158c14763ad.pdf?_ga=2.240994949.744770836.1653365244-509088968.1650908769
26. McCulloch. G. *Because Internet: Understanding how language is changing*. New York: Riverhead Books, 2019
27. McGonagle T. *Freedom of expression and defamation. A study of the case law of the European court of human rights*. Strasbourg: Council of Europe. 2016
28. Oozeer A. *Internet and Social Networks: Freedom of Expression in the Digital Age*. *Commonwealth Law Bulletin*, vol. 40, no. 2, June 2014. HeinOnline
29. Quirin Wurschinger, Mohammad Fazleh Elahi, Desislava Zhekova and Hans-Jörg Schmid. Using the Web and Social Media as Corpora for Monitoring the Spread of Neologisms. The Case of 'Rapefugee', 'Rapeugee', and 'Rapugee'. Pieejams: <https://aclanthology.org/W16-2605.pdf>
30. Randall M. H. *Freedom of Expression in the Internet*. *Swiss Review of International and European Law* 26, no. 2, 2016. Heinonline
31. Rebecca MacKinnon, Elonnai Hickok, Allon Bar, Hai-in Lim. *Fostering Freedom Online: The Role of Internet Intermediaries*. Pieejams: https://repository.upenn.edu/cgcs_publications/21
32. Sanjay Sharma. *Black Twitter? Racial Hashtags, Networks And Contagion*. Pieejams: <https://capturingthecrisis.files.wordpress.com/2015/08/racial-hashtags-black-twitter.pdf>
33. Sharp C. *Hashtag jurisprudence: Terror and Legality on Twitter*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing , Inc., 2022

34. Stephanie J. Beach. Hashtag Hate: The Need For Regulating Malignant Rhetoric Online. Pieejams: https://lawreview.vermontlaw.edu/wp-content/uploads/2020/03/vlaw_44n3_Beach.pdf
35. Walid Magdy, Kareem Darwish, Norah Abokhodair. Quantifying Public Response towards Islam on Twitter after Paris Attacks. Pieejams: <https://arxiv.org/pdf/1512.04570.pdf>
36. Wilson R.A., Land M.K. Hate Speech on Social Media: Content Moderation in Context. Connecticut Law Review, vol. 52, no. 3, February 2021. HeinOnline
37. Zappavigna M. Discourse of twitter and social media: How we use language to create affiliation on the web. London: Continuum International Publishing Group, 2012
38. Ziemele I. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Inetas Ziemeles red. Rīga: SIA "Izglītības soļi", 2000

ANO institūciju prakses materiāli

39. ANO Cilvēktiesību komitejas 26.10.2000. lieta Malcolm Ross pret Kanādu (ziņojuma nr. 736/1997)
40. Human Rights Council, Twenty second sessions. United Nations General Assembly Annual report of the United Nations High Commissioner for human rights, 11 January 2013. Pieejams: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Opinion/SeminarRabat/Rabat_draft_outcome.pdf
41. Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Barbora Bukovska, Agnes Callamard and Sejal Parmar. Towards an interpretation of article 20 of the ICCPR: Thresholds for the prohibition of incitement to hatred (Work in Progress). 2011. Pieejams: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Expression/ICCPR/Vienna/CRP7Callamard.pdf>
42. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue (2011) A/HRC/17/27. Pieejams: https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf
43. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 9 October 2019, A/74/486. Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N19/308/13/PDF/N1930813.pdf?OpenElement>
44. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, 7 September 2012, A/67/357. Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/501/25/PDF/N1250125.pdf?OpenElement>

45. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, Frank La Rue (2011) A/66/290. Pieejams: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/449/78/PDF/N1144978.pdf?OpenElement>
46. United Nations: International Covenant on Civil and Political Rights, Human Rights Committee, General Comment No.34. Article 19: Freedom of opinion and expression, 12 September 2011. Pieejams: <https://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/gc34.pdf>

Juridiskās prakses materiāli

1. ASV Augstākā tiesas 19.06.2017. spriedums lietā Packingham pret Ziemeļkarolīnu. Pieejams: <https://casetext.com/case/packingham-v-north-carolina-1>
2. ASV Augstākās tiesas 26.05.1992. lieta Burson pret Freeman, Pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/504/191/>
3. ASV Augstākās tiesas 27.06.1994. lieta Turner Broadcasting pret Federal Communications Commission. Pieejams: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/512/622/>
4. ASV Kalifornijas ziemeļu apgabala apgabaltiesas 09.04.2021. lieta Maria Rutenburg pret Twitter, Inc. Pieejams: <https://casetext.com/case/rutenburg-v-twitter-inc-2>
5. ECT 01.12.2015. spriedums lietā Cengiz un citi pret Turciju (iesniegumu nr.48226/10 un 14027/11)
6. ECT 02.02.2016. spriedums lietā Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete un Index.hu Zrt pret Ungāriju (iesnieguma nr. 22947/13)
7. ECT 04.11.1976. spriedums lietā Handyside pret Apvienoto Karalisti (iesniegums nr. 5493/72)
8. ECT 05.05.2011. spriedums lietā Editorial Board of Pravoye Delo un Shtekel pret Ukrainu (iesniegums nr.33014/05)
9. ECT 08.07.1999. spriedums lietā Surek pret Turciju (No.1) (iesniegums nr. 26682/95).
10. ECT 10.03.2009. spriedums lietā Times Newspapers Ltd pret Apvienoto Karalisti (iesniegumu nr. 3002/03 un 23676/03)
11. ECT 10.10.2013. spriedums lietā Delfi AS pret Igauniju [Lielā palāta] (iesniegums nr.64569/09)
12. ECT 11.05.2021. spriedums lietā Kilin pret Krieviju (iesniegums nr. 10271/12)
13. ECT 13.02.2003. spriedums lietā Refah Partisi un Citi pret Turciju (iesniegumi nr. 41340/38, 41342/98, 41343/98, 41344/98)
14. ECT 13.12.2005. lēmums lietā Witzsch pret Vāciju (nr. 2) (iesniegums nr. 7485/03).

15. ECT 15.10.2015. spriedums lietā Perinçek pret Šveici [Lielā palāta] (iesniegums nr. 27510/08)
16. ECT 16.11.2004. lēmums lietā Norwood pret Apvienoto Karalisti (iesniegums nr. 23131/03)
17. ECT 18.12.2012. spriedums lietā Ahmet Yıldırım pret Turciju (iesnieguma nr. 3111/10)
18. ECT 20.02.2007. lēmums lietā Pavel Ivanov pret Krieviju (iesniegums nr. 35222/04).
19. ECT 20.10.2015. spriedums lietā Pentikäinen pret Somiju (iesnieguma nr. 11882/10)
20. ECT 23.09.1998. spriedums lietā Lehideux un Isorni pret Franciju (iesniegums nr. 24662/94)
21. ECT 23.05.1991. spriedums lietā Oberschlick pret Austriju (iesnieguma nr, 11662/85)
22. ECT 26.11.1991. spriedums lietā Observer un Guardian pret Apvienoto Karalisti (iesniegums nr.13585/88)
23. ECT 29.03.2016. spriedums lietā Bédat pret Šveici (iesnieguma nr. 56925/08)
24. ECT 31.10.2006. spriedums lietā Klein pret Slovākiju (iesniegums nr.72208/01)
25. Latvijas Republikas Senāta Administratīvo lietu departamenta 13.03.2020. spriedums lietā Nr. SKA-90/2020 Pieejams: <https://www.at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/administrativo-lietu-departaments/klasifikators-pec-lietu-kategorijam/cilvektiesibas/varda-briviba>
26. Mičiganas štata apelācijas tiesas 06.05.2021. lieta People Of The State Of Michigan pret Wilson Thompson Byczek. Pieejams: <https://casetext.com/case/people-v-byczek-1>
27. Ņujorkas pilsētas Krimināltiesa 20.04.2012. lieta The People of the State of New York v. Malcolm Harris. Pieejams: <https://law.justia.com/cases/new-york/other-courts/2012/2012-ny-slip-op-22109.html>
28. Parīzes civiltiesas 24.01.2013. lieta UEJF un citi pret Twitter Inc. un Twitter France. Pieejams: <https://www.legalis.net/jurisprudences/tribunal-de-grande-instance-de-paris-ordonnance-de-refere-24-janvier-2013/>
29. Satversmes tiesas 21.12.2017. spriedums lietā Nr.2017-03-01, Latvijas Vēstnesis, 2017, Nr.256
30. Starp-Amerikas Cilvēktiesību tiesas 12.11.1985. skaidrojošais viedoklis lietā OC-5/85

Citi

31. Andre Oboler. Measuring the Hate: The State of Antisemitism in Social Media. Pieejams: https://www.researchgate.net/publication/292140978_Measuring_the_Hate_The_State_of_Antisemitism_in_Social_Media
32. Blackpast. Ferguson Riot And Ferguson Unrest (2014-2015). Pieejams: <https://www.blackpast.org/african-american-history/ferguson-riot-and-ferguson-unrest-2014-2015/>
33. Cambridge Dictionary Definition: Social Network. Pieejams: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/social-network>
34. CBS news. The global impact of George Floyd: How Black Lives Matter protests shaped movements around the world. Pieejams: <https://www.cbsnews.com/news/george-floyd-black-lives-matter-impact/>
35. Dan Hunter Greg Lastowka. Amateur- to- Amateur. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=601808.
36. Datapoint Armenia. 2020 Armenia-Azerbaijan Twitter War: An Investigation of Patriotic Astroturfing during the 2020 Armenia-Azerbaijan War Pieejams: <https://datapoint.am/dziv/>
37. David Gilbert. Facebook Is Forcing Its Moderators to Log Every Second of Their Days - Even When They're in the Bathroom. Pieejams: <https://www.vice.com/en/article/z3beea/facebook-moderators-lawsuit-ptsd-trauma-tracking-bathroom-breaks>
38. David L. Hudson Jr. Other Articles in Legal Terms and Concepts Related to Speech, Press, Assembly, or Petition" (The First Amendment Encyclopedia), Pieejams: <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/937/content-neutral>
39. Doc Searls. The Giant Zero. Pieejams: <https://blogs.harvard.edu/doc/2016/02/03/the-giant-zero-2/>
40. Donna Cassata. Senate pushes measure condemning Kony. Pieejams: http://archive.boston.com/news/nation/washington/articles/2012/03/21/senate_pushes_measure_condemning_kony/
41. Elizabeth Poole, Ed de Quincey, Eva Giraud. Contesting #stopIslam: Tensions around hate speech on social media. Pieejams: <https://www.thebritishacademy.ac.uk/publishing/review/33/contesting-stopislam-tensions-around-hate-speech-social-media/>

42. Elizabeth Weise. Anti-Asian hashtags soared after Donald Trump first tied COVID-19 to China on Twitter, study shows. Pieejams: <https://eu.usatoday.com/story/news/nation/2021/03/18/anti-asian-hashtags-donald-trump-covid-19-tweet-study/4728444001/>
43. Eurasianet. As fighting rages, what is Azerbaijan's goal? Pieejams: <https://eurasianet.org/as-fighting-rages-what-is-azerbaijans-goal>
44. Front Line Defenders. Global Analysis 2018. 6.lpp. Pieejams: https://www.frontlinedefenders.org/sites/default/files/global_analysis_2018.pdf
45. House of Lords Select Committee on Communications 1st Report of Session 2013-14. Media Plurality. Pieejams: <https://publications.parliament.uk/pa/ld201314/ldselect/ldcomm/120/120.pdf>
<https://journals.co.za/doi/pdf/10.10520/EJC141583>
46. Jonathan Tawiah-Mensah. Adoption of hashtags in social media: achieving peace or inciting violence? Pieejams: <https://ir.ucc.edu.gh/xmlui/bitstream/handle/123456789/7122/TAWIAH-MENSAH%2c%202021.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [aplūkots 17.04.2022.].
47. Le Monde. #UnBonJuif: un concours de blagues antisémites sur Twitter. Pieejams: https://www.lemonde.fr/technologies/article/2012/10/14/unbonjuif-un-concours-de-blagues-antisemites-derape-sur-twitter_1775233_651865.html#xtor=AL-32280515
48. Louise Matsakis. TikTok Finally Explains How the 'For You' Algorithm Works. Pieejams: <https://www.wired.com/story/tiktok-finally-explains-for-you-algorithm-works/>
49. Marjama Bagdasarjana. Mediju brīvība kara un miera laikā: publicēts 2022. gada Pasaules preses brīvības indekss. Pieejams: <https://www.cilvektiesibas.info/raksti/mediju-briviba-kara-un-miera-laika-pasaules-preses-brivibas-indekss-2022>
50. Muriel Macdonald How #Hashtags Changed the Way we Talk. Pieejams: <https://www.tintup.com/blog/how-hashtags-changed-the-way-we-talk>
51. News 18.'I Can't Breathe': Final Words of Black Man Before Being Killed by White Cops Cause Anger on TwitterPieejams: <https://www.news18.com/news/buzz/i-cant-breathe-final-words-of-black-man-before-being-killed-by-white-cops-cause-anger-on-twitter-2639691.html>
52. NiamYaraghi. How Should Social Media Platforms Combat Misinformation and Hate Speech. Pieejams: <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2019/04/09/how-should-social-media-platforms-combat-misinformation-and-hate-speech> [aplūkots 03.05.2022.].

53. Organisation for Economic and Co-operation and Development. The Economic and Social Role of Internet Intermediaries. 2010. Pieejams: www.oecd.org/internet/ieconomy/44949023.pdf
54. Statista. Number of Twitter users worldwide from 2019 to 2024. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/303681/twitter-users-worldwide/>
55. Statista. Percentage of U.S. population who currently use any social media from 2008 to 2021. Pieejams: <https://www.statista.com/statistics/273476/percentage-of-us-population-with-a-social-network-profile/>
56. Tezaurs. Haštags. Pieejams: <https://tezaurs.lv/ha%C5%A1tags>
57. Tezaurs. Paravaloda. Pieejams: <https://tezaurs.lv/paravaloda>
58. The Conversation. Why is it so offensive to say 'all lives matter'? Pieejams: <https://theconversation.com/why-is-it-so-offensive-to-say-all-lives-matter-153188>
59. The Guardian. George Floyd told officers 'I can't breathe' more than 20 times, transcripts show. Pieejams: <https://www.theguardian.com/us-news/2020/jul/08/george-floyd-police-killing-transcript-i-cant-breathe>
60. The New York Times. What happened in Ferguson. Pieejams: <https://www.nytimes.com/interactive/2014/08/13/us/ferguson-missouri-town-under-siege-after-police-shooting.html>
61. The Times of Israel. Instagram removes 2 anti-Semitic hashtags after report details hate on site. Pieejams: <https://www.timesofisrael.com/instagram-removes-2-anti-semitic-hashtags-after-report-details-hate-on-site/>
62. Transatlantic High Level Working Group on Content Moderation Online and Freedom of Expression. Freedom of Expression: A Comparative Summary of United States and European Law. 2019. 7.lpp. Pieejams: https://www.ivir.nl/publicaties/download/TWG_Freedom_of_Expression.pdf
63. Twitter. Content on the Services. Pieejams: <https://twitter.com/en/tos#intlTerms>
64. Twitter. Hateful conduct policy. Pieejams: <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/hateful-conduct-policy>
65. Twitter. Help Center. About public and protected Tweets. Pieejams: <https://support.twitter.com/articles/14016-about-public-and-protected-tweets>
66. Twitter. Kas ir Twitter? Pieejams: <http://twitter.lv/kas-ir-twitter/>
67. Twitter. The Twitter Rules. Pieejams: <https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/twitter-rules>

68. Wikipedia. Pittsburgh synagogue shooting. Pieejams:
https://en.wikipedia.org/wiki/Pittsburgh_synagogue_shooting
69. Yik Chan Chin. Regulating social media. Regulating life (and lives). Pieejams:

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs “Naida runa *haštagu* izpausmē” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Marjama Bagdasarjana

Rekomendēju / nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: asoc. prof., Dr. iur. Artūrs Kučs _____

2022. gada ____ . _____.

Recenzents: _____

2022. gada ____ . _____.

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Starptautisko un Eiropas tiesību zinātņu katedrā 2022. gada ____ . maijā.

Dekānes pilnvarotā persona: _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē 2022. gada ____ . _____,
protokola Nr. ____

Vērtējums: _____

Komisijas sekretāre/-s: _____